Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Буряад үнэн

Бүгэдэ арадай сонин

1998 февралиин 24

Үбэлэй һүүл харагшан үхэр һарын 28 гарагай 3
ВТОРНИК
№ 35 (19876)
Газетын сэн хэлсэгэ

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

Һунгалтые угтуулан

БҮРИДХЭЛДЭ АБТАБА

Муниципальна байгууламжын толгойлогшо - Улаан-Үдэ хотын мэрэй һунгалта үнгэргэхэ талаар городской һунгуулиин комисси удаадахи хүнүүдые бүридхэлдэ абаба:

1. Буряад Республикын Архиин продукци үилэдбэрилгын ба борьесын хойноһоо гүрэнэй хинаалгын талаар комитедэй түрүүлэгшэ Игорь Васильевич **Михалев;**

2. Буряад Республикын хүн зониие социальна хамгаалгын талаар министерствын гэр бүлэ, эхэнэрнүүд ба үхибүүдэй таһагай ахамад мэргэжэлтэ Раиса Николаевна **Сперанская;**

3. "Спецстроймеханизация" гэжэ нээмэл акционернэ бүлгэмэй ахамад инженер Сергей Сергеевич **Трифонов;**

4. Загорск тосхоной гэр байрын-коммунальна ажахын муниципальна унитарна предприятиин директор Василий Кондратьевич **Горбов.**

Энээнһээ урид Улаан-Үдэ хотын мэрэй тушаалда кандидадууд Г.А.Айдаев, В.К.Кукшинов гэгшэд бүридхэлдэ абтаһан байгаа гээд һануулая.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: "Хара утаа харахадаа, һанаам ехээр зобонол даа".

А. ПЛЕХАНОВАЙ фото.

ЗУРГААН КАНДИДАТ ҮЛЭБЭ

Муниципальна байгууламжын толгойлогшо Улаан-Үдэ хотын мэрэй тушаалда кандидадууд - Россин пенсионернүүдэй холбооной Буряадай отделениин түрүүлэгшэ **Г.А.Беломестных,** "Улан-Удэнский авиазавод" гэжэ акционернэ бүлгэмэй автотранспортна цехэй механик **В.А.Козлов** гэгшэд февралиин 20-ной 24.00 саг болотор һунгагшадай гар табилгатай хуудаһанууд асаржа, городской һунгуулиин комиссида тушаабагүй.

Н.А.Семашкин нэрэмжэтэ республиканска больницын нарайлалгын байшангай врач **А.Я.Лазарев** "Бурят-Азиятраст" гэжэ нээмэл акционернэ бүлгэмэй генеральна директор **С.Б.Перинов,** республиканска тамуужанай автобусой жолоошон **В.М.Вставцев,** үмсын худалдаа наймаанай предприятиин директор **А.В.Кушеев** өөрынгөө кандидатурануудые болюулнабди гэһэн мэдүүлгэ городской һунгуулиин комиссида тушаагаа. Тиихэлээрээ Улаан-Үдэ хотын мэрэй тушаалда дэбжүүлэгдэһэн эдэ нүхэд саашадаа тус тушаалда кандидадууд гэжэ тоологдохогүй болобо гээшэ.

Мүнөө дээрээ 6 хүн муниципальна байгууламжын толгойлогшо - Улаан-Үдэ хотын мэрэй тушаалда һунгагдахын түлөө һунгалтын урда тээхи тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэнь.

Ц.ДАНЗАНОВ,
Улаан-Үдын городской һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ.

3-ДАХИ НЮУРТА. Мүнөөдэр Кабанскын районой Корсаковай һургуулида эрдэмэй-практическа конференци болохонь. "ЭРХИМ БАГША ҺЭН" (М.Б.Ботоевагай дурасхаалда)

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ:

Россин Федерациин Федеральна суглаанай *хоёр палатын хамтын заседанида, мүн парламентын дээдэ палата болодог Федерациин Советэй заседанида тэрэнэй гэшүүнэй эрхээр хабаадаа.*

Татарстан Республикын Президент *М.Шаймиевтай уулзажа, хоёр республиканууудай харилсаа холбооной арга боломжые зүбшэн хэлсээ.*

Буряад Республикын Президентын *дэргэдэ Буряад Республикын Үндэһэ яһатанай Совет байгуулха тухай Зарлигта гараа табяад, тус Совет, тэрэнэй бүридэл тухай дүрим баталаа.*

Буряад Республикын Президентын *дэргэдэхи Үндэһэ яһатанай Советэй түрүүлэгшээр Дамба Чимитович Боросгоевые томилоо.*

Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

СААШАНХИ ЗАМЫЕНЬ ЗОРИГЖУУЛҺАН СЭДЬХЭЛЭЙ ҺАЙХАН ҮРЕЭЛНҮҮД

Февралиин 20-до Буряад Республикын габьяата артист **Иван Очирович Цыбикжаповай** 50 наһанай, зохеохы ажалайнь 27 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёнолол эмхидхэлэй үндэр хэмжээндэ боложо үнгэрбэ. Иван Цыбикжапов Алас-Дурна зүгэй искусствын институдай буряад студиие амжалтатайгаар дүүргэһэнэй удаа хуби заяагаа түрэл театртайгаа холбоһон юм. Үнгэрһэн 27 жэлэй туршада Иван Цыбикжапов дэлхэйн классигуудай болон оронойнгоо, нютагайнгаа драматургнуудай 70 гаран зүжэгүүдтэ наадажа, элдэб абари зантай, аяг аашатай геройнуудай образуудые үнэншэмэ тодоор байгуулһан бэлигтэй артистнуудай нэгэн болоно.

Энэ үдэшэ хамта хүдэлмэрилһэн нүхэдынь шог зугаата наада дэлгэжэ, Иван Цыбикжаповай зохёохы ажалайнь намтарай шатануудые ялас гэмээр харуулаа. Мүн алтан ойгоо тэмдэглэжэ байһан Иван Цыбикжапов энэ хугасаада байгуулһан геройнуудайнгаа багахан хубиие гүйсэдхэжэ, суглараншадай халуун альга ташалгаар угтагдаба.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Д.Д.Сундаров, Буряадай үндэһэн соёлой эблэлэй вице-президент Б.Д.Баяртуев, Хэжэнгын аймагай захиргаанай толгойлогшын орлогшо В.Б.Батуева тайзан дээрэ гаража, артистые амаршалаа. Баяр ёнололой үдэшэдэ Улаан-Үдэ хотын эмхи зургааануудай, Загаһата, Чисаана, Могсохон госхонуудай түлөөлэгшэд, олзын хэрэг эрхилэгшэд хамта һураһан, үелһэн нүхэдынь эдэбхитэйгээр хабаадажа, бэлигтэй хубүүндээ үнэтэ бэлэгүүдые барюулжа, сэдьхэлэй дулаахан үгэнүүдые хэлэбэ.

Зохёохы ажалайнгаа охин дунда алтан ойгоо тэмдэглэһэн Иван Цыбикжаповта одо замда хүргэхэ рольнууд үшөөл урдатнай гэжэ хэлээд, энэ дэлхэйн хамаг һайн һайханиие хүсэе.

Д.ХУБИТУЕВ.

ҺУНГАГШАДАЙ ҺАНАЛ БОДОЛНУУД ТУХАЙ

Буряадай эрдэм ухаанай түбэй социологическа шэнжэлгын мэдээнэй ёһоор, зон мүнөө "социализм", "нүхэр", "союз", "нэгэдэл" гэхэ мэтэ үгэнүүдтэ асуудалда харюусагшадай 53 процент дуратай байгаа һаань, "реформо", "олзын хэрэг эрхилэгшэ", "үмсэлэлгэ", "капитализм" гэһэн үгэнүүдтэ 0,7 процент хүнүүд дэмжэнэ. Тиимэ болохолоороо, коммунис үзэл суртал баримталагшадай кандидат, тодорхойлбол, Геннадий Айдаев һунгалтада үлүү булюу байдалтай гэжэ тухайлхаар байна.

* * *

Улаан-Үдын зоной 30,2 процент федеральна засагай зургааануудта, харин 23,3 процентнь өөһэдынгөө хүсэндэ найдана гээд удаадахи социологическа шэнжэлгын дүнгүүд харуулаа. Улаан-Үдэ хотын иэнэ мэр ехэ юумэ шидхэжэ шадахагүй гээд тоолоно. Олзын хэрэг эрхилэгшэдэй 1,6 процентнь байдалнай һайжарха гээд һанадаг юм байна. Игорь Михалёв шэнги олзын хэрэгэрхилэгшэдэй түлөөлэгшэд һунгалтада амжалта туйлахагүй гэһэн тобшолол хэхэдэ болоно бшуу.

ХҮЛЕЭГДЭЭГҮЙ УШАРНУУД

Улаан-Үдэ хотын мэрэй тушаалай түлөө тэмсэлдэ хүлеэгдээгүй энеэдэтэй ябадалнууд дайралдахал гээд һанахаар байна.

Мэртэ кандидат В.К.Кукшиновай тала баригшадай штабай начальник Петров һунгуулиин комиссида хандажа, филармониин байшан сэрэгэй частиин гү, али шажан мүргэлэй нэгэдэлэй мэдэлэй гү гэжэ ехэтэ һонирхоһон байна. Тус асуудалаар һунгуулиин комисси бэшэмэл харюу үгэхэ ёһотой гээд Петров тоолоно.

Штабай начальник городтой тиимэрхүүгээр танилсана, харин кандидат Кукшинов һунгагшадтайгаа уулзана. Даб дээрэ ямаршье парти, ямаршье нэгэдэл Кукшиновые дэмжэнэгүй. Тиихэдэнь тэрэ "хэнһээшье дулдыдадаггүй" кандидат гээшэб гэнэ. "Коммунис партиин зэргэдэ ябаһан үе сагаа һанахадаа, эшэдэһэмни хүрэдэг" гээд хүгжэмэй 2-дохи һургуулида һунгагшадтай уулзахадаа мэдүүлээ.

Л.ЛОГИНОВА.

Буряад Республикын Президентын Зарлиг

Ч.Б.ШЕНХОРОВТО, В.Г.ПОСПЕЛОВТЭ БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭНҮҮДЫЕ ОЛГОХО ТУХАЙ

Уран зурагай искусствын урда габьяатай байһанайнь түлөө **хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые** олгобо гэбэл:

"Буряад Республикын арадай уран зурааша"

Шенхоров Чингиз Бадмаевичта - Буряад Республикын Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшын орлогшо, Россин Федерациин Уран зураашадай холбооной гэшүүн.

"Буряад Республикын габьяата уран зурааша"

Поспелов Владимир Георгиевичто - уран зурааша, Россин Федерациин Уран зураашадай холбооной гэшүүн.

Буряад Республикын Президент Л.В.ПОТАПОВ.

Улаан-Үдэ хото.
Правительствын байшан.
1998 оной февралиин 16

Буряад Республикын Президентын Зарлиг

К.Н.БАЛКОВЫЕ БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Литература хүгжөөлгэдэ горитой хубитаяа оруулһанайнь түлөө Россин Федерациин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн **Балков** Ким Николаевичые Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряад Республикын Президент Л.В.ПОТАПОВ.

Улаан-Үдэ хото.
Правительствын байшан.
1998 оной февралиин 16.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ДОЛООН ХОНОГ

Ниитэ республиканска хэмжээ ябуулганууд

Февралиин 23. Эсэгэ ороноо хамгаалагшын үдэртэ зорюулагдаһан хэмжээ ябуулганууд.

Февралиин 24. Правительствын заседани.

Февралиин 25. Правительствын үсөөн бүридэлтэй заседани.

"Буряад Республикын Президентын һунгалта тухай", "Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадуудай һунгалта тухай" хуулинуудта хубилалтанууд болон нэмэлтэнүүдые оруулха тухай" Буряад Республикын Хуулиин проектнуудэй талаар парламентын зүбшэн хэлсэлгэ.

Февралиин 27-28. Гэр байрын-коммунальна ажахын реформын асуудалнуудаар "Сибириин хэлсээн" гэһэн регионууд хоорондын эблэлэй советэй зүблөөн.

Февралиин 27-28. "Сагаан һара Буряад орондомнай заларба" гэһэн һайндэр.

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Л.В.Потапов.

Февралиин 23. Налогой хуули ёһо сахилгын талаар комиссиин зүблөөн.

Февралиин 24. Сэрэгэй комиссариадуудай материально-техническэ хангалгын талаар хотонууд, районуудай өөһэдын хүтэлбэриин толгойлогшонорой зүблөөн.

Февралиин 26-28. Буряад Республикын Правительствын 1998 оной ажал ябуулгын түсэбые гүрэнэй комитедүүдэй, комитедүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй хамгаалалга (графигаар).

Правительствын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В.К.Агалов.

Февралиин 23. Республикын Правительствын тогтоолой проектээр һанамжануудай алгасал усадхаха талаар зүблөөн.

Шубуу үсхэбэрилгын һалбариие тэжээлээр, мүнгэн сангай нөөсэнүүдээр хангалгын талаар зүблөөн.

Февралиин 25. Москва хотын Правительствын, Буряад Республикын Правительствануудай хоорондохи хэлсээнэй талаар хүдэлмэрилгын бүлэгүүдэй заседани.

Февралиин 24. Республикын хилэ шадарай районуудай түлөөлэгшэдэй зүблөөн.

Америкэһээ ерэһэн делегацитай уулзалга.

Февралиин 25. Буряад Республикын 75 жэлэй ой үнгэргэлгын эмхидхэлэй комитедэй зүблөөн.

Хүүгэдэй эдеэ хоолой талаар зүблөөн.

Февралиин 26. Монголой инфраструктурын министр Нямсамбуутай Сүхэ-Баатар хотодо уулзалга.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшонор:

А.Н.Жильцов

Февралиин 24. Финансын министерствын үргэдхэгдэмэл коллеги.

Февралиин 25. Районууд, хотонуудай финансын таһагуудай даагшанартай зүблөөн.

Налогһоо сүлөөрэлгые бүридүүлгэ

Хойто районуудта продукци зөөлгые дэмжэлгын региональна жасаһаа үгтэһэн бюджедэй мүнгэн зөөриие бусааха талаар "Байкалфарм" МНПО тушаа Арбитражна сүүдтэ нэхэбэри бариха материалнуудые бэлдэлгэ.

1997 оной дүнгөөр Буряад Республикадахи гүрэнэй налогой инспекциин үргэдхэмэл коллеги болон районууд, хотонуудай налогой инспекцинүүдэй дарганартай семинар үнгэргэлгэ.

Б.Ц.Семёнов

Агропромышленна комплексын предприятинуудые мүнгөөр хангалгын талаар республикын Худөө ажахын министерствын болон районуудай нютагай өөһэдын хүтэлбэринүүдэй хоорондохи хэлсээнэй проект бэлдэлгэ.

Тусхай жасаһаа урьһаламжын мүнгэ зөөри дансалан бүридхэхэ талаар хүдэлмэри

Хурамхаанай аймагта ажахынуудай бригадирнууд, агрономууд, инженернүүдтэй һуралсал үнгэргэлгэ.

Буряад Республикын Экономикын министерствэдэ дамжуулхаар 1999-2001 онуудай социально-экономическа хүгжэлтын багсаамжалһан шэнжэлэл бэлдэлгэ.

Л.Ч.Нимаева

1994-1997 онуудай дүнгүүдээр, 1998 оной ажал ябуулгын түсэбөөр республикын хүн зоной социальна хамгаалалтын болон ажалай талаар эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй республиканска зүблөөн.

Февралиин 23-28. Новосибирск хотодо "Турсиб-98" гэһэн региональна выставкэ эмхидхэлгээр Физическэ культура болон аяншалгын талаар Россин Федерациин Гүрэнэй комитедэй зүблөөндэ хабаадалга.

Февралиин 23-25. "Соёл, һуралсал, коммуникаци" гэһэн республиканска эрдэмэй-практическа конференци.

Февралиин 24. 1997 оной дүнгүүдэй, 1998 оной зорилгонуудай талаар республикын Госсанэпиднадзорой түбэй үргэдхэмэл коллеги.

Февралиин 25. Залуушуулай һуралсалай һууринуудай уласхоорондын III ярмаг үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитет.

Элүүрые хамгаалгын, гүрэнэй санэпид-албанай, уялгата медицинскэ страхованиин территориальна жасануудай хүдэлмэрилэгшэдэй республиканска суглаан.

һүргуулиин урдахи һуралсалай эмхи зургаануудые аттестацилгын экспертиэ зүблэлэй суглаан.

Февралиин 26. Буряад Республикын элүүрые хамгаалгын болон гүрэнэй санэпид-албанай зургаануудай 1994-1997 онуудай дүнгүүдээр, 1998 оной зорилгонуудаар олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй пресс-конференци.

Л.П.Табалаев

Россин Федерациин Зам харилсаанай министерствын үнгэргэхэ селекторнэ зүблөөндэ хабаадалга.

Февралиин 25. 1997 оной дүнгүүдээр, 1998 оной зорилгонуудаар республикын Барилгын министерствын үргэдхэмэл коллеги.

Нютагай өөһэдын хүтэлбэриин архитектурна албануудай хүтэлбэрилэгшэдэй суглаан.

БАЯН ДҮРШЭЛҺӨӨНЬ ХУБААЛДАА

Саратов хотодо үнгэргэгдэһэн Россин Федерациин Худөө ажахын болон Эдеэ хоолой министерствын коллегиин нүүдэл заседанида республикымнай худөө ажахын министр П.М.Болонев хабаадалсаа.

Энэ заседани дээрэ область болон районуудай худөө ажахын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд "Россин агропромышленна комплексын худэлмэриин үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүдые болон 1998 оной зорилгонуудые" зүбшэн хэлсээ.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, Россин Федерациин худөө ажахын министр В.Н.Хлыстун элидхэл хэһэн байна.

Сагай уларилай хэды таагүй байбашье, худөө ажахын талаар саратовайхид яһала ехэ амжалта туйлаһан хадань тэндэ тус заседани зарлагдаа юм. Область дотор 744 хамтын, 8,8 мянган таряашанай ажахынууд бии. Зундаа халуун, ган гасуур, үбэлдөө саһа багатай, хүйтэн байдаг уларилтай. 5 жэлэй нэгэл жэлынь һайн ургаса гарадаг. Ушар иимэһээ 257 мянган гектар газараа уһалжа, амжалта туйладаг.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Саратовска областиинхид 1996 онойхидо орходоо, 25 процентээр ехэ худөө - ажахын продукци үйлэдбэрилөө. 6,1 миллион тонно таряа хуряажа, Росси дотороо түрүүшын һуури эзэлнэ.

Мүн һү һаалгые 34 процентээр, эбэртэ бодо малай мяха 64, гахайн мяха 22, үндэгэ абалгые 9 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа.

Условно толгой бүхэндэ 29 центнерэй зэргэтэй тэжээл область дотор бэлэдхэгдэнхэй.

1,4 триллион түхэригэй мүнгө зөөри Саратовска область үнгэрэгшэ жэлдэ үгтэһэн байна. Иигэжэ дуталдаһан запас хэрэгсэлнүүдые, үтэгжүүлгэ тоһо-түлишэ абажа, саг соогоо газар ажалаа хэхэ аргынь олгоно.

Харюудань тэдэнэр ашиг туһыень харюулжа, худэлмэри ажахынгаа гаргашые 1998 онойхиһоо 2 дахин бага болгоо. Ургасаһаа орохон олзонь 6 дахин дээшэлээ, мал ажалайнь гаргаша 20 процентээр доошолоо.

Эдэ дүнгүүдые харахадаа, Саратовска областьдо газар гасууршье жэлдэ һайн амжалта туйлажа шададагынь эли.

Худөө ажахын болон эдеэ хоолой министр П.М.Болонев Москвааһаа ерэһэнэй удаа суглаан хэжэ, Саратовска областиин байдалые хөөрэжэ, зарим хүтэлбэрилэгшэдэй һонирхолые татажа, зориг түрүүлээ.

З.ГЭЛИН.

ЯДАРҺАН ЗОНДО ТУҺАЛХЫЕ ОРОЛДОНО

һаяхан Арадай Хуралай бага зал соо Буряад Республикын зониие социальна хангалгын болон ажалай талаар министр С.Г.Ефимов олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй худэлмэрилэгшэдтэй "Зониие социальна хангалгын талаар 1997 оной дүн болон 1998 оной хараа түсэбүүд", гэһэн темээр пресс-конференци үнгэргэбэ.

Мүн министрэй орлогшод И.И.Мошкин, Н.Н.Хамаганова, ажалай талаар таһагай начальник Н.Я.Литвинова, бүлын, эхэнэрнүүдэй болон үхибүүдэй талаар таһагай начальник Н.М.Мункуева гэгшэд байлсажа, журналистнуудай һонирхоһон асуудалнуудта харюусаа.

"Зониие социальна хангалгын һалбариин 1997 оной дүн согсолһон суглаа һаядаа үнгэргэхэбди. Хэды хүндэ хүшэр сагай тохёолдоошье һаа, худалдаа наймаа эмхидхэһэнэй ашаар ядарһан зоной түгшүүрил һуларуулжа, мүн пенсииень хүсэлдүүлэн түлэжэ шадаа гээшэбди" гэжэ министр тэмдэглээ.

Мүнөө үдэр үдэртэнь шахуу, ехээр хожомдуулангүй пенси түлэхын тула ехэ ажал хэгдэнэ. Республикынгаа зониие пенсеэр хангалга, зондо социальна туһаламжа хэлгэ, социальна болон ажалай талаар хүтэлбэрилгэ, һалбариингаа материально-техническэ бааза хүгжөөлгэ гэхэшэлэн гол шэглэлнүүдээр худэлнэбди. Кадрнууд тухайгаа һаналаа табяагүй һаа, энэ ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэгүймнай эли. Февралиин 1-нээ зоной пенсиие хубиин коэффициентдэ оруулжа, һайн тээшэнь хубилгаха ехэхэн ажал гаранхай. Хүүгэдэй тэдхэмжэ, мэдүүлгэ бариһан хүндэ байдалыень хаража үгэхэ гурим дэлгэрүүлэгдээ. 25 тухай процент хүнүүд мүнөө болотор мэдүүлгэ барягүй байһаар.

Урдань гансал интернат-гэрнүүдэй байһан һаа, мүнөө приют-гэрнүүд, һуралсалай түбүүд, ветерануудай гэрнүүд баригдадаг болонхой. Мухар-Шэбэрэй, Бабушкин хотын интернадуудай барилга яаруулха хэрэгтэй болоод байна.

Кадрнуудаа һайжаруулхын тула 15 оюутадые Буряадай гүрэнэй болон технологическа университедүүдтэ һургаһабди гэхэшэлэн хүн зониие социальна талаар хамгаалгын албанай хэжэ байһан ажал тухай министр С.Г.Ефимов тобшо тэды хөөрэжэ үгөө. Удаань тэдэ журналистнуудай асуудалнуудта булта харюусаа.

АСУУДАЛ: - Пенси удааруулангүй үгэхэ арга бии гү?

ХАРЮУ: - һара бүхэндэ 98 миллион түхэригэй (шэнэ мүнгөөр) саг соогоо сугларжа шадаа һаань, үгтэхэ аргатай. Энэ мүнгэнэй 51 процентыень республика соohоо, бэшэ нэмэлтыень түбһөө хүлеэнэбди. Предприяти, заводуудай аүрэн хүсөөрөө худэлөөгүй сагта гүрэнһөөшье мүнгэ хүлеэхэнь бэрхэтэй болоно.

Ушар тиимэһээ гүрэнэй бэшэ пенсиин жаса, страхованиин мүнгэнэй сугларса һайжаруулха худэлмэри хэрэгтэй.

АСУУДАЛ: - Эгээл ехэ пенси хэды зэргэ байхаб?

ХАРЮУ: - Эгээл ехэ пенсиие дунда салингай 1,2 хуби болотор хизаарлаха гэһэн 113 дугаарай хуули абтаһан гээшэ. Гэбэшье мүнгэнэй сугларсын бага һэн тула мүнөө үедэ 0,7 хубяар хизаарлагданхай. Тэдэ энээнээшье түлэхэнь тон хүшэр боложо байна. Тиимэһээ Росси дотор дунда салингай 1 мянганһаа үлүү түхэригэй болонхойшье һаань, хуулитаар 760 түхэригтэ оруулаад байна бшуу.

Гэхэтэй хамта, бага пенсиин хэмжээн ехэ болгогдоно.

АСУУДАЛ: - Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй худэлмэрилэгшэдтэй харилсаантнай ямар бэ?

ХАРЮУ: - Нэгэ талыень шагнаад, нүгөө талыень шалгангүй бэшэжэрхиһэн зарим тэды статьянуудые уншахадаа, гомдохоор байдаг. Манай албан ядарһан зондо туһалхыел оролдодог ха юм. Гол түлэб харилсаа, хандасамнай һайн гэжэ тэмдэглэхээр. Энэ хүшэр сагта зондо зүбөөр, саг соонь ойлгуулха гээшье байна сэгнэхээр ааб даа.

Т. НИМБУЕВ.

ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛАГШАДТА...

Николай Бестужевай нэрэмжэтэ гүрэнэй ород драмын театр соо Эсэгэ ороноо хамгаалагшадай үдэртэ зорюулагдаһан һайндэрэй суглаан февралиин 20-до болобо. Байгша ондо тэмдэглэгдэжэ байгаа энэ һайндэрнай өөрын онсо удха шанартай. Юуб гэхэдэ, Эсэгэ орондо байгуулагдаһан Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй болон далайн сэрэгэй флодой сэрэгшэд 80 жэлэйнгээ ойн баярай үдэрые тэмдэглэгдээ.

Улаан-Үдэ хотын захиргаанай болон дайнай, ажалай ветерануудай Советэй эмхидхэһэн һайндэрэй энэ үдэшэдэ Улаан-Үдын олон тоото түлөөлэгшэд болон айлшад суглараа.

Хотын сэрэгэй гарнизоной начальник, генерал-майор Г.С.Борисов һайндэртэ зорюулагдаһан элидхэл хээ. Удаань хотын искусствын мастернууд һайндэрэй программатай концерт-наада бэлдэһэн байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

РЕСПУБЛИКЫН 75 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Республикын Соёлой министерствын искусствын таһаг Буряадай номой хэблэлтэй хамта "Буряад драматургиин альманах" гаргаха талаар эмхидхэлэй горитой ажал ябуулжа эхилэнхэй. Энэ альманах республикын 75 жэлэй ойн баярта зорюулагдана.

Буряад драматургнуудай бэшэһэн зүжэгүүд худөөгэй соёлшодой һонорто бүридхэгдэн гарадаг байһан юм. Һүүлшын иимэ суглуулбари 1983 ондо Буряадай арадай уран зохёолшо А.Л.Ангархаевай редакци доро гараһан бэлэй.

Энэ хэмжээ ябуулгыень республикын Правительство дэмжэжэ, мүнгэ үгэхэ болонхой. Буряадай элитэ эрдэмтэн Базар Барадинай, суута поэт Дондок Улзытуевай нэгэ акттай зүжэгүүдһээ гадна, хотын театрнуудта табигдаһан эрхим зүжэгүүд тухай рецензинүүд, артистнуудай зохёохы ажал тухай очеркнууд мүн лэ энэ альманахта оруулагдаха юм.

Республикын 75 жэлэй ойн баярай үдэрнүүдтэ "Буряад Республикын искусствын элитэ ажал ябуулагшад" гэһэн үнгэтэ альбом бэлдэгдэжэ байна. Буряад ороноо суурхуулһан элитэ ажал ябуулагшадһаа гадна бэлигтэй залуу артистнууд тухай суглуулбари эндэ оруулагдаха юм.

Д. САНГАЖАПОВА.

КОМИССИ БАЙГУУЛАГДАБА

"Архиин продукци худалдалгын гурим шангадхаха хэмжээнүүд тухай", Россин Федерациин Правительствын 1996 оной августын 19-нэй Тогтоолые болон "Буряад Республикада зарим зүйлэй ажал ябуулгада лицензи олгохо тухай нормативна актнуудта хубилалта, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай" Буряад Республикын Президентын 1997 оной январиин 21-нэй Зарлигые гүйсэдхэлгын хойноһоо хиналта бэелүүлхын тула Улаан-Үдэ хотын захиргаанай лицензионно бюрогой худэлмэри шалгаха комисси эмхидхэгдэбэ.

Буряад Республикын Экономикын министерствын дэргэдэхи правительственна лицензионно комиссиин түрүүлэгшэ М.В.Овчинников тус комисси толгойлоо.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

АГУУ ИЛАЛТАДА - КОНКУРС

Буряад Республикын Залуушуулай хэрэгүүдэй, туризмын, физическэ культурын болон спортын талаар гүрэнэй комитет, һуралсалай болон Соёлой министерствэнүүд, РОСТО-гой республиканска совет, республиканска военкомат, дайнай болон ажалай ветерануудай республиканска совет республикын һуралсалай эмхинүүдтэ, библиотекэнүүд болон музейнүүдтэ сэрэгэй патриотическа худэлмэриин конкурс соносхобо. Тус конкурсын гол зорилгонь ургажа ябаа залуу үетэниие Эсэгэ оронойнгоо түүхэ шэнжэлэлгэдэ, түүхын болон патриотическа музейнүүдые эмхидхэхэ шэнэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха, сэрэгэй албанда бэлдэхэ гэхэ мэтэ болоно. Гурбан шатада үнгэргэгдэхэ энэ конкурсын түрүүшынхинь техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудай, тусхай дунда болон юрэнхы һургуулинуудай классуудай дунда болохо. Харин апрель, май һаранууд соо районно, май, июнь соо республиканска харалга болохо юм. Иимэ түхэлэй харалга-конкурснууд жэл бүри соносхогдожо, дүнгүүдынь элирүүлэгдэхэ, эрхим үрэ дүнгүүдые туйлаһан коллективүүд урмашуулагдаха болонхой.

Агуу Илалтын 55 жэлэй ойдо зорюулагдаһан энэ конкурсдо республикымнай һуралсалай эмхинүүд эдэбхитэйгээр хабаадаха бэзэ гээд найдая.

Д.ХУБИТУЕВ.

(Тус конкурс тухай Советскэ районой ветерануудай советэй пленум дээрэ хэлэгдэһые 4-дэхи нюурта анхарагты).

Мүнөөдэр Кабанскын районой Корсаковай һургуулида эрдэмэй-практическа конференци болохонь

ЭРХИМ БАГША ҺЭН

Матрёна Борисовна Ботоевагай дурасхаалда

Матрёна Борисовна Ботоева Корсаковай дунда һургуулида буряад хэлэ, литература 1956 онһоо 1990 он хүртэр заагаа һэн.

Би Матрёные институдта һуража ябахадань, таниха болоһон байгааб. Мүн тиихэдэ һургуулида хүдэлжэ байхадань, хэшэлнүүдтэнь эрөһөн, ажал үдэлмэритэйнь танилсаһан гэшэб.

М.Б.Ботоева 1932 ондо Корсаково һууринда түрэһэн юм. Нютагайнгаа һургуулида һураа. Һүүлээрнь Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институт 1956 ондо дүүрэгэд, нютагаа бусажа, түрэлхи хэлэ, литература зааһан юм.

Энэ предмет заахынгаа хажуугаар һургуулиин һуралсалай талые ударидаа, нийтын ажал хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа, "Знание" бүлгэмые ударидаа, фольклорно ансамблиие хүтэлбэрилөө, оло дахин уран һайханай харалгада хабаадалсаа бэлэй. Матрёна Борисовна һургуулиин дэргэдэ орон нютагай музей эмхидхэлсэжэ, тосхонойнгоо түүхын материалнуудые суглуулалсаа. Мүн тиихэдэ Буряад хэлэ, литературын кабинет һайнаар байгуулалсаа, эмхидхэлсээ, ударидаа. Энэ кабинедынь нютагайсаа болон хүдэлмэридэ болон үхибүүдые һургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ туһа хүргэдэг.

Матрёна Борисовнада һураһан һурагшад республиканска олимпиадада хабаадажа, эрхим сэгнэлтэдэ хүртэжэ, Уран зохеолшодой холбооной Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн. Мүн тиихэдэ тэдэнэр радио болон телевидениин комитедэй шагналда хүртэһэн гэшэ.

Матрёна Борисовна болбол республикын багшанарай уншалгада хэдэн дахин хабаадалсажа, һайн элидхэлнүүдые хэжэ, эрхим сэгнэлтэ абагша һэн. Мүн тиихэдэ М.Б.Ботоева хадаа 1976 ондо "Ажалдаа шалгарһаниг түмэ" гэһэн медальяар шагнагдаа бэлэй. 1982 ондо Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумайн Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн. Энэл жэлдэ "РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник" гэжэ нэрэ зэргэтэй болоһоҥ гэшэ.

1986 ондо методист-багша гэжэ нэрэ зэргэтэй болоо. Теэд 1990 ондо сагһаа урид М.Б.Ботоева наһа бараа һэн. Энэнь ехэ гашуудалтай.

* * *

"Һурагшадаараа аман зохёолнуудые суглуулжа, намда эльгээгыт" гэжэ би Матрёна Борисовнае гуйһан байгааб. Энэ гуйлтыемни дүүргэжэ, һурагшадай суглуулһан арадай аман зохёолнуудые (таабаринуудые, оньһон, хошоо үгэнүүдые, дуунуудые, онтохонуудые) намда эльгээһэн юм.

Эдэ зохёолнуудһаа шэлэгдэжэ, доро тунхаглагдаба.

Б-Д. БАТОЕВ.

Гонорараа "Буряад үнэнэй" жасада дамжуулнаб.

ТААБАРИНУУД

1. Талада табгай баян.
(Худаг).

2. Данигар сагаан азарга далан дабхар дэгэлтэй.
(Пеэшэн).

3. Сонхоор шара нохой шагааба.
(Наран).

4. Зуун хара ямаан соо зуудаг хара тэхэ.
(Хабшуураар хөө хабшаха).

5. Тоолошогүй тоборгой тообой төөдэй хоёр тооложо байжа харбаба.
(Оймһо нэхэхэ).

6. Мянганиинь унаба, Мандагарынь үлэбэ.
(Гурил һагшаха).

7. Зайдан мори унажа ядаа, зүртүүн түлеэ хахалжа ядаа.
(Онгосо ба уһан).

8. Харахада, барьягаршье һаа, Хазахада, шэрүүншье һаа, Һанахада, бултанһаань инаг.
(Хилэмэн).

9. Сабшахада, сараа гаранагүй, Губшахада, гурьба гаранагүй.
(Уһан).

10. Ой соо орбонтой, орбон соогоо унтаритай.
(Баабгай).

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

1. Хараха гэхэдэ, шэхэн холо, Хазаха гэхэдэ, альган холо.

2. Наранда дулаан, эжы хүндэ хүхюутэй.

3. Хэндэ һамган үгыб, тэрэ хүндэ ойро нүхэр үгы.

4. Үдэрөө гээһэн үглөөнь гэмшэхэ.

Корсаковай дунда һургуулиин һурагша АНДРЕЕВА Е.Л. Дарханов Иннокентий Васильевич гэжэ колхозниг һоо таабаринуудые, оньһон үгэнүүдые бэшэжэ абаа.

1. Янжалжанай басаган яһан үлгытэй.
(Сэмгэн).

2. Баян хүнэй малнууд баруун хойшоо бэлшэнэ.
(Мүшэн).

3. Гангархан шарга дээрэ гахайн мяха тээгээ.
(Гааһан).

4. Түдхэ түмэн нюдэтэй.
(Хурабша).

5. Хүн хүн хүреэлээ, хүрин улаан жороолоо.
(Хэлэн).

6. Шүдэгүй айлшаниие яһагүй хонёор хүндэлбэ.
(Заахан үхибүүндэ хүхэ хүхүүлхэ).

7. Хүхэ буха хөөһөөр бөөлжэбэ.
(Таряа татаха).

8. Гэдэһээрээ эдеэд, гээгээрээ гаргадаг.
(Харуул).

6-дахи классай һурагша БОТОЕВА Г.Н. Бажанов Прокопий Васильевич гэжэ хүнһөө бэшэжэ абаа.

1. Ерэһэнэй ехэ азарга ехээр инсагаалаа, Ерэн гурбан унага гэнсэтэ хаяа.
(Тэнгэриин дуун, түргэн бороо).

2. Газаа галзуу баабай, гэртэ аргамжын эршэ.
(Наран ба туяа).

3. Далай соо гал дүрэнэ.
(Самовар).

4. Алсуухайда булсуухай ороо.
(Тобшо тобшолхо).

5. Эрьелдээндэнь, эрьелдэн тойролдон байна, Эжын ганса басаган улин сохин байна.
(Арһа эрьюулхэ).

6. Гэрэй хойгуур гэтэлзээ, Хотоной хойгуур хотолзоо.
(Халаахай).

5-дахи классай һурагша МАРДАЕВА Т.В. Мардаева Наталья Степановнаһаа бэшэжэ абаа.

ТААБАРИНУУД

1. Дахатай ба дахагүй хоёр үүр сайтар бабаналдадаг.
(Үнеэнэй шэхэн).

2. Олон шара мүнгэшэ олон зон һуулгана.
(Таряа хадаха).

3. Гэндир, гэндир дуутай, Гэгээн торгон дэгэлтэй.
(Хэдэгэнэ).

4. Зээрдэ морин зээг тойроо.
(Гэрэй хүбхэн).

5. Саажгайнь сабшаа, хулганань худхаа.
(Эдеэлхэ).

6. Хоёр ёдогор ходо урилдана, Нэгэниинь нэгэнһээ урданагүй.
(Үнеэнэй эбэр).

7. Хэбтэнэб, хэбтэнэб. Бодоо һаа, тэнгэридэ хүрэхэб.
(Харгы).

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

1. Шоргоолжо зааханшье һаа, хада малтажархиба.

2. Март маарулха, май ургуулха.

3. Мориндо ташуур бэшэ, овёс хэрэгтэй. Гүлэн хүнүүд нохондоо хүргэгүй. Эдэрын дайда дуулаан юм лэ. Хүнэй дайда хүйтэн юм лэ.

Корсаковай дунда һургуулиин 5-дахи классай һурагша БАЛДАНОВА В.Б. 1887 ондо түрэһэн Балданова Евдокия гэгшэһээ бэшэжэ абаа.

ДУУНУУД

Байшан дээрэ харахадам,
Барандаа пиржад бээлэйтэй.
Баабайн газаахи нааданда
Барандаа улаан шарайтай.
Эрхүү дээрээ харахадам,
Эреэн пиржад бээлэйтэй.
Эжын газаахи нааданда
Эрбээхэй улаан шарайтай.
Урда хадын оройдо
Олон гүрөөһэн ёролзоо.
Улаан-Удын хаягаар
Морин сэрэг ёоболзоо.
Хабансхайн газаа халтирхай
Хара мориной зоболонгой.
Хадамай газаа халтирхай
Манай бэеын зоболонгой.
Үдэйн газаа халтирхай
Үлэн мориниинь зоболон гээ.
Үбгэниинь газаа халтирхай
Һайхан бэеын зоболон гээ.
Батын хаяа шэнэхэндэ
Баһа нажар байха даа.
Басаган дүүгэй залууда
Баһа наадан болохо даа.
Үбэл намарын агнуулха
Үргэн далай басиба.
Үбэлэй һүниин наадуулха
Үеын дуунай басиба.

* * *

Алаабсиин секрет амайень халаагаа,
Арсиин хатуу аягыш барюулаа.
Сэнтэй мүнгэнэй секрет татая,
Сэбэр хадаяа малтаад үзэе.
Хэзээн хэрэг хэзтэйн яргал
Улам хойшоо манай яргал.
Бараг доброо бааза дээрэ,
Басаган доброо наадан дээрэ.
Үндэр халюун малгайе
Үлгээд юундэ һуухамнайб.
Үргэн сээжын зугаае
Хаагаад яажа һуухамнайб.
Мэтээн юундэ ябахамнайб,
Мэдээн дуугаа дуулаял даа.
Алаг алаг моримнай
Андалдаанай бэшэл даа.
Морин гээшэм хүшэтэйл даа,
Модо шулуу хүдэлгөө.
Молодой гээшэнь хүшэтэйл даа,
Һанаан зүрхым хүдэлгөө.
Үхэр гээшэм хүшэтэйл даа,
Модо шулуу хүдэлгөө.
Үетэн гээшэм хүшэтэйл даа,
Һанаан зүрхым хүдэлгөө.
Аялгаяал даа, зугаалаял даа.

6-дахи классай һурагша Н.КОМИССАРОВА Евдокия Балдановаһаа бэшэбэ.

ХИЛЭ ГАРАЛГЫН ПУНКТНУУДЫЕ ҺЭРГЭЭХЭ ШУХАЛА

Монгол ороной хилэ шадарай аймагуудта ажаһуугшад Правительствадаа, мүн Россин Федерациин Бүрин эрхэтэ элшэн сайд Н.В.Павловта хандажа, хилэ гараха асуудалые таарамжатай болгохо гуйлта бариба.

Ушарынь гэхэдэ, урдандаа хэрэглэгдэжэ байһан хилэ шадарай пунктнуудай олонхинь сагай эрилтэдэ таарама түхеэрэлгэнүүдгүйһөө хаагдаһан байгаа.

Россин Федерациин элшэн сайдай даабаряар Хяагта хотодо энэ асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ. Дархан хотодохи Россин Генеральна консул В.М.Басанов, элшэн сайдай советник, полковник В.В.Тарасханов, хилын Федеральна албанай түлөөлэгшэд болон бусад тушаалта нюурнууд Хяагтын хилын отрядай начальник, полковник В.Г.Сойниковтой зүбшэбэ.

Тиигэжэ зүблөөндэ хабаадагшад Зэлтэрэ, Хүдэри шадар хилэ гаралгын пунктнуудые даб дээрээ нээхэ тухай хэлсээд, энэ талаар туһаламжа үзүүлхыень республикын Правительствада, Арадай Хуралда хандаба.

Н.ИСАЕВ,
Хяагта хотодохи Буряад Республикын Правительствын саг үргэлжын түлөөлөгшэ эмхиин мэргэжэлтэ.

ХАМТЫН ХҮСЭ ХЭРЭГЛЭН...

Загарайн аймагай Эрхирэг шадархи Үдэ гол дээгүүр табигдаһан хүүргэ заһабарилгада орохо болоһоор үнинэй юм. Загорск, Восточный, Сосновый Бор һууринуудта ажаһуугшадай, саад ургуулагшадай аша туһада, мүн оршон тойронхи байгаалиинь хамгаалха асуудалые хараада абан, энэ хүүргэ заһабарилагдаха болобо.

Буряад Республикын Правительствын тусхай Захиралтаар хүүргэ заһабарилгада Улаан-Удэ хотын захиргаан, нээмэл түхэлэй акционернэ "Улаан-Удын авиационно завод" бүлгэмэй, акционернэ "Улан-Удэстальмост" бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэд, Алас-Дурна зүгтэхи Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй оперативна бүлэгэй командовани хабаадуулагдаха болонхой.

Д.ХУБИТУЕВ.

ОРОЙДООЛ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ХУГАСААДА

(Эрэшүүлэй балет тухай)

Санкт-Петербург хотын мэриин соёлой комитедэй бүридэлдэ 1992 оной май һара соо эрэшүүлэй балет бии болгогдоо һэн. Оройдоол табан жэлэй хугасаа соо тус балет дэлхэй дээрэ эгээл мэдээжэ баледүүдэй нэгэн боложо шадаа. Энэ баледэй дүй дүршэлтэй США-гай, Канадын, Японой, Австралиин, Испаниин харагшад танилсаһан байна. Санкт-Петербургын эрэшүүлэй балет тухай 7 кинофильм, 100 гаран теле-дамжуулгануд буулгагдаһан байна ха юм. Ганса эрэшүүлһээ бүридэһэн тус балет һаяхан манай Улаан-Удэ хотодо дүй дүршэлөө харуулаа гэжэ мэдээсээ һэмди. Оперо болон баледэй театрай ордон соо эрэшүүлэй баледтэй танилсахаа олон хүн сугларaа.

Түрүүшын хахадта "Медея", "Познание", "AVE MARIA" гэхэ мэтэ баледүүдэй эрэшүүлэй партинуудые харуулаа. Мүн һүүлшын хахадта "Лебедь", "Эсмерильда", "Сильфидия", "Конек-горбунок", "Видение Розы", "Фрески" гэһэн баледүүд соохи эхэнэрнүүдэй партинуудые шадамар бэрхээр хатархадань, сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаһан байна.

Санкт-Петербург хотын эрэшүүлэй баледэй Андрей Ермоленков, Артур Боряев, Александр Строкин, Валерий Михайловский, Сергей Луковский, Борис Макаров, Алмаз Шамыралиев гэгшэдые Улаан-Удэ хотын баледтэ дуратайшуул удаан мартахагүй гэжэ һанагдана.

Борис БАЛДАНОВ.

АБАЙ ГЭСЭР, ЭЗЭН ЧИНГИС, АГВААН ДОРЖИЕВТА ЗОРЮУЛАГДАҺАН...

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ уран зохёолой музейдэ Буряад Республикын габьяата уран зурааша Доржи Гармаевич Пурбуевай һүүлэй үедэхи бүтээлнүүдэй выставкэ зоной анхаралда табяатай. Буряад ороной Буддын шажанай элитэ ехэ ажал ябуулагша, XIII Далай ламын багша цанид-хамба Агваан Доржиевай ажаябуулгые харуулһан, монгол угсаата арадуудай эрдэни зэндэмэнинүүд "Нюуса тобшын", "Абай Гэсэрэй" удхаар бүтээгдэһэн зурагууд эндэ бии.

Арбан гурбадахи зуун жэлдэ Монгол гүрэниие түби дэлхэйдэ суурхуулһан Эзэн Чингис хаанай, түрэһэн эхэ, эсэгынь, сэрэгэйнь жанжануудай шарайе мүнхэлһэн, Абай Гэсэрэй домогто баатаршалганууды харуулһан зурагууд олоной анхарал татамаар.

Буряад ороноймнай мэдээжэ уран зураашадай нэгэн Доржи Пурбуев 1941 ондо Ивалгын аймагай Олзон тосхондо түрэһэн юм. Түрэхын бэлигтэй Доржи хүбүүн дунда һургуули дүүргэһэнэй удаа Эстониин уран зурагай академиин ном шэмэглэлгын таһагые эрхимээр дүүргэһэн байна. Орон соогоо мэдээжэ профессорнүүд Пауль Лухтейн, Эвальд Окасай шаби Д.Г.Пурбуев бүтээлнүүдээ 1969 онһоо Германида, Голландида, Францида, Энэдхэгтэ,

Монголдо, Япондо болоһон уласхоорондын, Бүхсоюзна, Россин, зональна болон республикын хэмжээнэй выставкэнүүдтэ табижа, оло дахин лауреат болоһон, зурагуудынь хари гүрэнүүдэй, мүн ороной музейнүүдтэ абтаһан байна.

Зохёохы ажалайнгаа үшөө нэгэ шатые олоной һонорто дурадхаһан Доржи Гармаевич Пурбуевта үшөө ехэ амжалтануудые туйлахыень хүсэе.

Д.ХУБИТУЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Д.Г.Пурбуев ажал дээрээ; Чингис хаанай эсэгэ. (Д. Пурбуевай бүтээл).

Г.САМБЯЛОВАЙ фото.

ҮҮСХЭЛТЭ ХЭРЭГЫНЬ ДЭМЖЭЭ!

(конкурс тухай).

Советскэ районой дайнай болон ажалай ветерануудай соведэй ээлжээтэ пленум болобо. Тус пленумдэ хабаадагшад райондоо хабаатай хэдэн асуудалнуудые хаража, зүбшэн хэлсэбэ.

Түрүүшын асуудал гэхэдэ, Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой олон тоото эмхи зургаануудта, һуралсалай газарнуудта, предприятинуудта байгуулагдаһан дайнай, ажалай ветерануудай совет болоно. Эдэнэр лэ өөрынгөө соведтэ тоологдодог үндэр наһатай болоһон үбгэд, хүгшэдэйнгөө ажабайдал, ажаһуудал түбхинүүлхэ хэрэгтэ али болохо туһаламжа, тэдхэмжэ үзүүлхын тула үдэр бүри оролдожо ябана гэшэ. Мүнөөдэрэй шухала болоһон асуудал зүбшэн хэлсэжэ, саашадаа ямар хүдэлмэри хэхэ, хэмжээ ябуулга хараалха тухайгаа Пленумдэ хабаадагшад үргэн ехэ хөөрэлдөө хэбэ.

- Республикын ветерануудай эмхинүүдэй дунда ябуулагдажа байдаг хэмжээ ябуулганууудай хэһэн, бүтээһэн хүдэлмэриие шалгажа, согсолжо үзэхэ, эрхимлэгшэдынь тодоруулха гэһэн конкурс ехэхэн удха шанартай. Бидэнэрэй эмхи хадаа ниитын гэһэн удхатай һэн тула эмхидхэхы, ударидахы ехэ шадабаритай үүсхэлтэ хэрэгүүдые бүтээжэ ябадагаараа олоной дунда мэдээжэ болонхой, - гэжэ дайнай, ажалай ветерануудай республиканска соведэй түрүүлэгшын орлогш И.И.Пилишенко үгэ хэлэжэ мэдүүлнэ. - Тиимэхэ республикын ветерануудай соведүүдэй хүдэлмэри шалгаа гэһэн конкурс үнгэргэе гэжэ Советскэ районой ветерануудай соведэй гаргаһан үнэтэ үүсхэлые дэмжэнэб, - гээд Иван Иванович хэлээ.

Эхин эмхинүүдэй хэзээ байгуулагдаһан, наһатайшуулай дунда һайшаамаар ямар хүдэлмэри хэгдэһэн тухай олон тоото асуудалнууд конкурсыг үедэ харагдажа үзэгдэхэ юм. Советскэ район дотор соносхогдоһон конкурсын дүнг согсолхо тусхай комиссиг байгуулагдаа.

Советскэ районой ветерануудай соведэй гаргаһан үүсхэлтэ энэ хэрэгые республикын ветерануудай совет дэмжэжэ, өөһэд өөһэдынгөө үндэр наһатайшуулай дунда ябуулагдадаг хүдэлмэридэ үзэгдэдэг дутуу дунданууды харадаа абан, ажалаа һайжаруулхын түлөө оролдохо болоно. Типхэдээ эхин эмхиин эрхим соведүүдые тодоруулжа шалгарагшадыень урмашуулха зорилготой пленумдэ хабаадагшад тодорхойлоо.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Буряад арадай конгресстэ

ҺОНИРХОМО УУЗАЛГАНУУД, ХЭҺЭН ХЭРЭГҮҮД

"Буряад арадай хүгжэлтын хараа зорилгонууд" гэһэн асуудалаар семинар болон уулзалганууд хирэ-хирэ болоод лэ республикын үндэһэтэнэй номой сангай конференц-зал соо үнгэргэгдэнэ. Байгша оной февралиин 19-дэ эндэ "Буряадуудай угай байгууламжа" гэһэн асуудалаар уулзалга болобо. Энэ хэмжээ ябуулгые республикын Соёлой министерствын дэргэдэхи эрдэм шинжэлэлгын түбэй директор Александр Захарович Хамарханов эмхидхээ. Түүхын асуудалаар болоһон энэ хөөрэлдөөндэ эрдэмтэд өөһэдынгөө һанамжануудые хэлээ.

...

Мүнөөдэр, февралиин 24-дэ, Буряад арадай конгрессэй соведэй үргэдхэмэл зүблөөн болохонь. Тэрээн дээрэ жэл хахадай хутасаада республика соо эмхидхэгдэһэн хэмжээ ябуулганууудай үүргэ, мүн болохоёо байһан һунгалтануудта хабаатай асуудалнууд зүбшэгдэхэ.

Д.ХУБИТУЕВ.

ОФИЦЕРНҮҮД БОЛОХОЁО ЕРЭГ ЛЭ

Забайкалиин сэрэгэй комиссариат манай хүдэр шамбай хүбүүдые суглуулжа, Шэтын областьдо оршодог Кашток һуурин һуралсал гарахыень эльгээбэ. Тэндэ младша лейтенантнуудые бэлдэжэ гаргаха тусхай сэрэгэй һургуули бии юм.

Хамта дээрээ 112 хүн шэлэгдэжэ абтаад, тиишэ эльгээгдээ. Эдэ 20-һоо 28 хүрэтэр наһанай хүбүүд болоно. Тэдэнэр 10 һарын туршада тусхай курс гаража, младша лейтенант гэһэн нэрэ зэргэтэй болоһоной удаа Забайкалиин сэрэгэй округой гарнизонуудта взводой командирнуудаар томилогдохо юм.

Эдэ хүбүүдтээ амжалта хүсэнэбди.

Г.ЗАНАЕВА.

Спорт Спорт Спорт

ЗАНШАЛТА, ЗУРГААДАХИ...

Улаан-Үдын индустриальна техникум афган дайнда унаһан сэрэгшэдэй дурасхаалда зорюулагдаһан мини-футболоор заншалта мүрысөө зургаадахияа үнгэргэбэ.

Баярай оршондо нэгдэһэн мүрысөөнэй эхиндэ Буряад Республикын эрдэм һуралсалай габьяата хүдэлмэрилэгшэ, индустриальна техникумэй директор А.Терещенко, сэрэгшэд-афганецууд Г.Мантыков, В.Пильчинов, мүн 43-дахи һургуулиин директор В.Акимов спортсменүүдые амаршалаа. Мүрысөө эмхидхэгшэ, техникумэй багша Эрдэни Доржиев үгэ хэлэхэдээ, А.Терещенкэдэ, спонсорнууд А.Елгиндо, М.Тушемиловтэ, О.Беловто, Г.Мантыковта, С.Кисилёвто баяр хүргэбэ.

Мүрысөөнэй эхиндэ техникумэй оюутад гоё һайхан концерт-наада харуулаа. Республикын таэквондогой федерациин президент В.Пагай щабинар арга дүрэеэ харуулна һэн. Десантно-добтолгын бригадын сэрэгшэдэй дайшалхы арга шадабаринь сугларагшадай һонирхол үүсхэһэн байна.

Турнирта 18 команда хабаадаа. Хоёр бүлэггэ илалта туйлаһан командануудтэ - индустриальна техникумэй (мүрысөөнэй табадугаар чемпион), "Сэлэнгэ-Мотом" (Россин эдиршүүлэй дунда шангай һуури эзэлһэн), республикын чемпионадта шангай һуури эзэлэгшэ "Локомотив" команда, мүн инженерно-педагогическа колледжын команда болоно.

Түгэсхэлэй нааданда хүрэһэн "Сэлэнгэ-Мотом" "Локомотив" хоёрой хоорондо түрүү һуури эзэлхын гула шанга тулалдаан болобо. 4:3 тоотойгоор "Локомотив" илажа гарана һэн. Мүрысөө эмхидхэгшэд-индустриальна техникумэй оюутад пенальти сохиходоо урагшагүйдэжэ, инженерно-педагогическа колледжынхид гурбадахи һуури эзэлээ.

Түрүү һуури эзэлһэн командануудай спортсменүүдтэ грамотануудыг, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаба. М.Карпов - "Эрхим наадагша", М.Булахов - "Эрхим вратарь", В.Белобородов - "Эрхим тренер", А.Симагин - "Эрхим судья" гэһэн шангуудта хүртөө. Турнирай ахамад судья, Буряадай футболой ветеран И.Назаров мүн лэ шангаар урмашуулагдаһан байна.

Т. САМБЯЛОВА.

ЭРШЭТЭЙГЭЭР БЭЛДЭНЭ

Буряад арадай заншалта Сагаалганда Улаан - Үдэ хотын театрнуудай коллективүүд эдэбхитэйгээр бэлдэжэ байна. Жэшээнь, оперо болон баледэй академическэ театр арадуудай соёлой түбүүдтэй энэ һаиндэрые тусхай программын еһоор үнгэргэхэ. "Үльгэр" театрта буряад арадай еһо заншалнуудые үхибүүдтэ мэдүүлхэ зорилготойгоор бэлэдхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулна. Харин Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театр Сагаалганда зорюулагдаһан баяр зугаата зүжэглэмэл наада табилгада бултаараа эдэбхитэйгээр бэлдэнэ.

Н.Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театрай бүлэг артистнуудай Америкын Холбоото Штадуудай Сан-Франциско хотодо амжалтатайгаар гастролёо ябуулжа байһан тухай бэлэрхэй мэдээсэл һаяхан абтаба. Харин эндэ үлэһэн бүлэг артистнууд февралиин 26-да Реньярай "Любовные безумия" гэһэн зүжэг харагшадтаа бэлэг болгохонь. Энэ зүжэгые Л.В.Титов найруулан табиба.

Д.САНГАЖАПОВА, республикын Соёлой министерствын искусствын таһагые даагша.

ХҮНДЭТЭ НЮТАГАЛАРХИД!

Бар жэлэй Сагаан һараар бүгэдэ буряад арадаа амаршалаад, Мухар-Шэбэрэй нютагайхидай эблэл мартын 1-дэ 14 сагта "Стальмост" гэһэн акционернэ бүлгэмэй КСК-да болохо Сагаалганай найрта Та бүгэдые урина.

Биледэй сэн - 10 тухэриг.

Эблэлэй совет.

Тел. 21—50—25.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: **Б-М.Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б. В. ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А. Г. ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д.Д.СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал),** таһагуудые даагшад: **Ц. Ц. ДОНДОГОЙ, С. Д.ОЧИРОВ, Н.Д. НАМСАРАЕВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Д. Ш. ХУБИТУЕВ, Л. Д. ТАПХАЕВ; В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).**

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 3.900. (хамта 25.900) Хэблэлдэ гүшаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэһэн АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 21-40-45. Б-0079-дахи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 8286.

Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приемный - 21-54-54,ахамад редакторай орлогшодорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретарийн - 21-50-52, секретариадай - 21-50-52, таһагуудтэй: үндэһэтэнэй болон политическэ асуудалнуудаар - 21-55-97 (даагшань), 21-61-35, 21-34-05, экономикын - 21-63-86, 21-61-35, соёлой болон түүхын - 21-60-21 (даагшань), 21-57-63, залуушуулай, оюутадай ажабайдалай болон олоннитын хүдэлмэрийн - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, мэдээсэлэй болон соносхолой -21-62-62, 21-67-81, корректорнуудэй - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76.

" Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-35-95.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлгые хазаагаруулһан ушарта авторнуудынь харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.

Эсэгэ ороноо, эхэ иотагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

Бүгэдэ арадай сонин

1921 оной декабрийн 21-һээ гарана

1998 февралиин 24

Үбэлэй һүүл харагшан үхэр һарын 28 гарагай 3 ВТОРНИК

ТУСХАЙ ХАБСАРГАЛТА

МУНИЦИПАЛЬНА БАЙГУУЛАМЖЫН ТОЛГОЙЛОГШО - УЛААН-ҮДЭ ХОТЫН МЭРЭЙ ТУШААЛДА КАНДИДАДУУД

ЛИСА НИКОЛАЕВНА СПЕРАНСКАЯ

Сперанская 1948 оной январиин 5-да облястиин Борзя хотодо түрөө. Улаан-Үдэ хүдэлмэридэ тэрэнэй эсэгэ Николай Сперанскиин эльгээгдэһэн ушарһаа ньнь тэндэ ажаһуудаг байгаа.

нь - Николай Николаевич Сперанский, Республикын габьяата экономист, Улаан-шинай комбинадай ахамад экономистаар дэ дэ дэ

1998-2000 ОНУУДТА ЭРХИЛЭГДЭХЭ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА ХАРИЛСААН ТУХАЙ БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН БОЛОН ЭРХҮҮГЭЙ ОБЛАСТИИН ЗАХИРГААНАЙ ХООРОНДОХИ

ХЭЛСЭЭН

Саашадаа "Талануд" гэжэ нэрлэгдэхэ Буряад Республикын Правительство болон Эрхүүгэй областиин Захиргаан, үнгэрhэн түүхын ниитэ шэнжэ, али бүхы талын харилсаа холбооной олон жэлэй дүй дүршэл болон Россин Федерациин тэгшэ эрхэтэй субъектнүүд байhан территориануудай социально-экономическа, экологическа, эрдэмэй-техническэ хүгжэлтын мүнөө үеын олон асуудалнуудай адли байлгые тэмдэглэн, федерализмын, олон талын холбоонуудай хүгжэлтын али алинда улам бүри ашатай байлгын гол ёhонуудта үндэhэлэн, Байгал далайн онсо шухаг экосистемые бүрин-сахилгын туйлай ехэ удха шанарые ойлгон, мүн Бүхэдэлхэйн байгаалиин болон соёлой уг баялигай участок гэhэн уласхоорондын үндэр зэргэ шатыень анхаралда абан, ажахы эрхилэгшэ субъектнүүдэй, нютагай өөhэдын хүтэлбэриин зургаануудай ажал ябуулгада таатай зохид эрхэ байдал олгохо, үйлэдбэриин, социально-экономическа нэгэдэлгэ ба хамжалга туйлаха зорилготойгоор удаадахи зүйлнүүд тухай гус хэлсээ баталба:

Статья 1

Бии байhан экономическа, эрдэмэй-техническэ болон соёлой харилсаануудые адли тэгшэ байлгын, хамжалгын болон али алинда аша туhатай байлгын үндэhэ hуури дээрэ үргэлжэлүүлхэ ба үргэдхэхэ гэжэ Талануд хүсэлэнтэй байна.

Статья 2

Кадрнуудай бэлэдхэл болон шэнэ мэргэжэлдэ hургалгые, студентнэрээр, аспирантнуудаар, стажёрнуудаар андалдалгые болон хоёр Талануудта аша туhатай харилсаануудай бусад түхэл янзануудые оруулалсан, эдэ харилсаа холбоонуудые хүгжөөхэ болон үргэдхэхэ программануудые зохилдуулхыень гүрэнэй болон нютагай хүтэлбэрилгын зохихо зургаануудта Талануд даалгана.

Хоёр регионуудай арадуудай оюун ухаанай болон ёhо заншалнуудайнь хүгжэлтын талаар Талануд хоорондоо харилсаха.

Статья 3

Азиин-Номгон далайн регионой (АТР) оронуудтай Россин Федерациин харилсаанай тогтууритай хүгжэлтын болон удаан болзорой стратегиин хараа бодомжын хэмжээн дотор Буряад Республикын болон Эрхүүгэй областиин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтын талаар регионууд хоорондын комплексно программа зохёохо шухала гэжэ Талануд тоолоно.

АТР-эй оронуудтай экономикын талаар Россин Федерациин нэгэдэлгые хараада абан, хариин оронуудтай эрхилэгдэдэг гадаадын экономическа ажал ябуулгые хүгжөөлгын хамтын хараа зорилго Талануд зохёожо байнхай.

Статья 4

Регионуудай нөөсэ баялигуудай, промышленна, эрдэмэй-техническэ болон мүнгэн сангай арга боломжонуудые тон дүүрэнээр ашаглахын тула Талануд удаадахи шэглэлнүүдээр мүнгэн сангай болон промышленностиин талаар зохилдуулагдаhан политика эрхилхэ:

- үйлэдбэриин, социальна болон институциональна инфраструктурын хүгжэлтэ;
- бүхы янзын олзын хэрэг эрхилэлгые урмашуулга;
- инвестицинүүдые хабаадуулгын ашаг үрэ ехэтэй регионууд хоорондын, тэрэ тоодо Сибириин болон Алас Дурнын банкнуудай байгуулалтада, мүнгэн сангай болон жасануудай дэлгүүрнүүдтэ түшэглэдэг байгуулга;
- конкуренцидэ шүүхэ арга шадалтай продукци гаргахын тула регионуудай түүхэй эдэй баазые зүбөөр ашаглаhанай үндэhөөр бии байhан үйлэдбэринүүдые hэльбэн шэнэдхэлгэ болон шэнэ үйлэдбэринүүдые байгуулга;
- барилгын, транспортын, курортнуудай, болон аяншалгын комплекснуудай предприятинуудай харилсалга;
- түүхэй эд гүнзэгыгөөр болбосоруулгые хангадаг шэнэ үйлэдбэри байгуулга;
- ой модоной нөөсэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэ;
- машина бүтээлгын, металл болбосоруулгын, АПК-гай hалбаридахи, эм домто түүхэй эд болон байгаалиин бусад баялигуудые болбосоруулгын талаар хамжалга;
- экологиин талаар сэбэр технологинуудые нэбтэрүүлгэ;
- Талануудай территори дээрэ оршодог предприятинуудай хоорондохи мүнгэн сангай эрьесын, үринүүдээ хоорондоо тоосолгын ниитэ нэгэн байгууламжын хүгжэлтэ болон зохилдон тааралга;
- Байгал далайн, тэрэнэй бассейнын экологическа хамгаалалтын программануудые бэелүүлгэ;
- ажахынууд хоорондын харилсаа холбоонуудые hэргээлгэ болон бэхижүүлгэ, удаан болзорой үндэhэ hуури дээрэ тэдэниие саашадань хүгжөөлгэ;

Статья 5

Регионуудай экономикодо инвестицинүүдые хабаадуулгын оньhон аргын хүдэлмэрилгые хангахын тула Талануд хоорондоо зүбшэн зохилдохо болон бэе бэедээ туhалалсаха гэжэ хэлсээ:

- мүнөө үеын технологинуудые хэрэглэлгын үндэhөөр мэдээсэлэй ниитэ системэ болон баримта мэдээнүүдэй ниитэ баазануудые байгуулhанай ашаар мүнгэн сангай дэлгүүрые урмашуулгын талаар;
- үнэтэ саарhануудай дэлгүүр дээрэ мүнгэн сангай аюулгүйн системэ байгуулhанай, компенсациин элдэб түхэл янзануудые дэмжэhэнэй үндэhөөр бэе бэедээ гаранти олголгын болон страхованиин системэ хүгжөөлгын талаар;
- али алинда аша туhатай байха мүнгэн сангай дэлгүүрые хүгжөөлгын программануудые ба проектнүүдые дэмжэлгын талаар;
- үнэтэ саарhануудай дэлгүүрые хурдадхан хүгжөөхын, эдэ саарhануудые худалдалгые болон предприятинуудай акцинуудай тогтууритай байлгые хангахын талаар;
- депозитаринуудай, тоосолго-клирингын эмхинүүдэй болон худалдаа наймаанай байгууламжануудай ажал ябуулгые эмхидхэлгын талаар

Статья 6

Регионууд хоорондын харилсаанай политикын зорилгонуудые тодорхойлхын, харилсаанай объектнүүдые шэлэхын болон гол асуудалнуудые шиидхэхын тула зохилдуулгын зүблэл байгуулха хэрэгтэй гэжэ Талануд тоолоно.

Хүдэлмэриеэ ябуулха үедөө зохилдуулгын зүблэл регионуудай социально-экономическа хүгжэлтын хамтын хараа бодол бүридүүлдэг, бүхы түхэлэй зөөриин түлөөлэгшэдтэй Буряад Республикын болон Эрхүүгэй областиин хуули гаргалгын ба гүйсэдхэлгын засагай зохилдон тааралга ба харилсалгые хангадаг.

Статья 7

Урдань нөөсэлэгдэhэн эрдэмэй-техническэ хүсэ шадалай бүрин байлга болон ашаглалга, регионуудай экономикын хүгжэлтын аша туhада тэрэнэй ургалтые лаб хангаха зэргэтэй хэмжээнүүдые түрүүшын ээлжээнэй гэжэ Талануд тоолоно. Экономикын шэнэ эрхэ байдалда эрдэм ухаанай шэглэлые дадхаан нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй гэбэл: хамhабарита шэнжэтэй зохёолгонуудые нэбтэрүүлхэ, эрдэмэй ба эрдэмэй-техническэ шэнжэтэй хүдэлмэринүүдые, аша туhануудые бэелүүлхэ, эрдэмэй кадрнуудые бэлдэхын, шэнэ мэргэжэлдэ hургахын тула hургалгын ба мэдээсэлэй түбүүдые хүгжөөхэ.

Статья 8

Регионуудта экологическа байдал элүүржүүлхын тула Талануд иимэ зүйлнүүдые хаража үзэхэ хэрэгтэй гэжэ тоолоно:

- Эрхүүгэй областьдо болон Буряад Республикада газификаци нэбтэрүүлгын хамтын программа зохёохо ба бэелүүлхэ арга боломжо;
- регионуудай газай нөөсэнүүдые ашаглахын тула Россин болон хариин оронуудай инвестицинүүдые хабаадуулха талаар хүсэл оролдолгонуудые нэгэдүүлгэ;
- газай нөөсэнүүдые ашаглалгын проектые - экологическа асуудалнуудые шиидхэлгын хубида - "Байгал далайе сахилгын, тэрэнэй бассейндэхи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглалгын федеральна комплексно программада" Федеральна экологическа жасаhаа зарим хуби мүнгэ hомололготойгоор оруулха ябадал;
- Эрхүүгэй областьhоо, Саха (Яхад) Республикаhаа Азиин-Номгон далайн оршоhдохи оронуудта газ экспортээр худалдахые хараалhан проектые бэелүүлхэдээ, Талануудай нэгэ хараа зорилготой байлга.

Статья 9

Буряад Республикын, Эрхүүгэй областиин инвестиционно арга боломжые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын тула Талануд ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүдые хамтаараа ашаглан хэрэглэжэ болохо гэжэ тоолоно.

Статья 10

Элшэ хүсэнэй шэнэ объектнүүдые байгуулгын, электрын элшэ хүсэ дамжуулгын, али алинда ашагтай тарифай холын хараата хараа шэглэлэй талаар зохилдоhон политика эрхилхые Талануд үгэеэ ойлголсоо.

Статья 11

Транспортын ниитэ инфраструктура бүридүүлхэ талаар Талануд хамтын хэмжээнүүдые абадаг, өөрын газар дайдаар транспортын транзидай найдамтайе, ашаг үрэтэйе хангадаг.

Талануд удаадахи зүйлнүүдээр политикаяа зохилдуулдаг гэбэл:

- пассажирнуудые, ашаануудые зөөлгын тарифуудые гуримшуулга;
- түмэр замай тарифууд болон Сибириин-Алас Дурнын түмэр замуудаар ашаануудые зөөлгын эрхэ нүхэсэлнүүдые хараада абаха тухай асуудал шиидхэлгын талаар хүсэлэл оролдолгонуудые нэгэдүүлгэ;
- хүдэлэн ябадаг хэрэгсэлнүүдые (ашаанай ба пассажирнуудые зөөдэг автомобильнууд, вагонууд, голмүрэнэй болон агаарай онгосонууд) үйлэдбэрилгэ болон заhабарилгые эмхидхэлгэ;
- транспортын ниитэ технологинуудые зохёолго;
- стратегиин талаар удха шанартай автомобильна харгынуудые барилгын, hэльбэн шэнэдхэлгын, заhабарилгын болон харууhалалгын хүдэлмэринүүдые мүнгөөр хангалга.

Статья 12

Предприятинуудай хоорондохи ажахын сэхэ холбоонуудые үргэдхэхэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые эльгээхэ талаар хоорондын хэлсээнүүдые баталха, арадай хэрэглэлэй эд бараануудые, үйлэдбэриин-техническэ зорилготой продукци эльгээхэ талаар хоорондын хэлсээнүүдые баталха ябадалнуудта Талануд хамhалсан туhалдаг.

Статья 13

Эд бараа үйлэдбэрилэгшэдые дэмжэхын, Буряад Республикын, Эрхүүгэй областиин хүн зониие экологиин талаар сэбэр эдеэ хоолой продуктнуудаар хангахын, холимол тэжээл, хүдөө ажахын түүхэй бусад эдүүдые үйлэдбэрилхын тула Талануд эдеэ хоолой продуктнуудые үйлэдбэрилгын, болбосоруулдаг үйлэдбэринүүдые байгуулгын талаар харилсаа холбоо хүгжөөлгэдэ туhалдаг, хүдөөгэй үйлэдбэрилэгшэдтэ, эдеэ хоолой, болбосоруулгын промышленностиин предприятинуудта аванснуудые, инвестицинүүдые үгэлгын асуудалнуудые шиидхэдэг.

Статья 14

Байгаали ашаглалгын объект гэжэ тодорхойлогдоhон Байгал далайе ашаглалгада хабаатай асуудалнуудые Талануд тэгшэ эрхэтэйгээр шиидхэхэ, "Байгал далайе сахиха тухай" Россин Федерациин хуули абалгын хамтын үйлэ ябуулганууде зохилдуулха гэжэ хэлсээ.

Статья 15

Байгал далайн экосистемые сахихын, тэрэнэй уhанай нөөсэнүүдые зүбөөр ашаглахын тула экологическа эрилтэнүүдые хараада абан, Россин Федерациин Уhанай кодекс болон хүсэндөө байhан "Ангарын ГЭС-үүдэй уhанай сөөрэмүүдэй нөөсэнүүдые ашаглалгын гол дүримүүдые" гүйсэдхэхэ ябадал Талануд хангадаг.

Россин Федерациин Уhанай кодексые, "Ангарын ГЭС-үүдэй уhанай сөөрэмүүдэй нөөсэнүүдые ашаглалгын гол дүримүүдые" али нэгэн Талын эбдэhэн ушар экологиин болон экономикын хохидолые сэгнэлгэтэйгээр хамтын протоколоор бүридхэн гаршэлэгдэдэг, мүн зэмэтэй гэжэ тодорhон уhа ашаглагшада хэhээлтын хэмжээнүүд абтаха хойшолонтой гэжэ Талануд үгэеэ ойлголсоо.

Статья 16

Уhанай ажахын байдалай онсо шахардуу ушарнуудта Байгал далайн уhанай хэмжээе нэмээлгын болон хороолгын гуримууд Талануудай зүбшэн хэлсэhэнэй hүүлээр тодорхойлогдодог, харин хамтын дурадхалнууд Байгалай талаар Правительственна комиссиин үзэмжэдэ табигдадаг.

hаналнуудай алгасаhан ушарта Тала бүхэн өөрынгөө дурадхалнуудые Байгалай талаар Правительственна комиссиин үзэмжэдэ бэеэ даагаад дамжуулдаг.

Статья 17

Баталагдаhан Бассейнэй хэлсээнтэй, Байгал далайе сахилгын, тэрэнэй бассейнэй байгаалиин нөөсэ баялигуудые зүбөөр ашаглалгын комплексно федеральна программатай зохилдуулан, байгаали хамгаалгын жэл бүриин хэмжээ ябуулганууде хараалха, бэелүүлхэ ябадалнуудта Талануд дэмжэлгэ үзүүлдэг.

Статья 18

Байгал далайн, тэрэнэй бассейнэй биологиин талаар олон ондоо түхэл янзатай байлгые сахиха, загаhа олзоборилгын хэмжээе эрдэмэй үндэhөөр хизаарлалгын, мүн бэе бэедээ мэдээсэл үгэлгые hайжаруулгын, байгаали

ашаглалгын, экотуризм хүгжөөлгын болон оршон тойронхи байгаали сахилгын нормативно-хуули ёһонон талаар хоорондоо зүбшэн зохилдуулагдаһан үндэһэ һуури байгуулгын ашаар Байгал далайн загаһанай болон бусад нөөсэ баялигуудые зүбөөр ашаглаха болон хүсэлдүүлэн үйлэдбэрилхэ ябадалнуудые Талануудхангадаг.

Статья 19

Хамгаалагдаһан геоинформационно ниитэ нэгэн системэ байгуулхын, Байгалай регионой хүгжэлтын эрдэмэй үндэһэтэй стратеги зохёон бэлдэхын тула Байгалай бассейнэй байгаалиин нөөсэ баялигуудые зүбөөр ашаглалгын асуудалнуудаар эрдэмэй баримта мэдээнүүдээр андалдаха гэһэн уялга Талануудабана.

Статья 20

Худалдажа абалгын сэнгүүдые бүридүүлгын, семеноводстводо, үүлтэр һайжаруулха худэлмэридэ, худалай халдабарита үбшэнгүүдые һэргылхэ хэмжээ ябуулганууда, онсо аюултай халдабарита үбшэнгүүдэй, малай болон шубуунай карантинай үбшэнгүүдэй һуҗэрһэн тойрогуудые усадхалгада эрхилэгдэдэг худэлмэринүүдые тааралдуулха, түүхэй эд, эдеэ хоол али алинда ашатай туһатайгаар, тэрэ тоодо эд бараагаар тулбэриеэ оруулалсан андалдаха, кадрнуудые бэлдэхэ, шэнээр һургаха, агропромышленна комплексые эрдэмэй талаар хангаха, түрүү дүй дүршэлөө хубаалдаха талаар хоорондоо зохилдуулагдаһан политика эрхилхэ, мүн регионуудай үндэһэ яһанай онсо илгаануудтай холбоотой хэмжээ ябуулганууде бэелүүлэлгэдэ туһалалсаха хэрэгтэй гэжэ Талануудтоолоно.

Статья 21

Талануудбэе бэедээ дэмжэлгэ үзүүлхые хэлсээ гэбэл:

- тус хэлсээе бэелүүлхэ даабари абаһан территориальна эмхинүүдэй худалдаа наймаанай-экономическа түлөөлэлгэтэ эмхинүүдые байгуулгада;
- предприятинууд болон ажахынуудай экономическа харилсаануудые гүнзэгырүүлгэдэ;
- мүнгэн сангай-промышленна бүлэгүүдые гү, али тала бүхэндэ ашаг олзотой проектнүүдээр хамтын предприятинуудые байгуулгада;
- арадай хэрэглэлэй эд бараанай болон үйлэдбэриинтехническэ зорилготой продукциин выставкэ-ярмагуудые үнгэргэлгэдэ;
- сэнгүүдэй зохилдуулагдаһан политика зохёохо зорилготойгоор эд бараанай, аша хангалгануудай хэрэглэмжын сэнгүүдэй хэмжээн тухай мэдээсэлнүүдээр квартал бүхэндэ андалдалгада.

Статья 22

Тала бүхэн тэрэнэй территориинуудта оршодог предприятинууд, эмхи зургаануудэмхинүүд, бусад объектнүүд тушаа нүгөө Талын, тэрэнэй эрхэтэдэй болон хуули ёһото нюурнуудай зөөридэ байха эрхые мэдэрдэг болон тус зөөри тушаа нэгэ Талын ямаршьеб үйлэ ябадалнуудые гаргахагүй тухай уялга абадаг.

Али нэгэ Талын территори дээрэ оршодог аад, амяараа баланс болон тоосооной (үргэлжэлэгшэ), корреспондентскэ) счедгүй, территориин талаар тусгаарланги байгуулламжын ангинуудые бүридэлдөө оруулһан предприятинуудай налогууд болон тулбэринүүдые дурсагдагша ангинуудай ажал ябуулгаяа гүйсэдхэдэг территориинуудай бюджедүүдтэ түлэхэ талаар тусхай хэлсээ бэлдэхэ тухай асуудал мүнгэн сангай зургаануудта даалгаха шухала гэжэ Талануудтоолоно.

Статья 23

Байгша Хэлсээ бэелүүлгын үедэ гарадаг асуудалнуудаар нэгэ нэгэндээ саг соогоо мэдээсэхэ болон бэе бэетээ энэ талаар зүбшэлэлгэ үнгэргэхэ, мүн байгша Хэлсээ бэелүүлгын дүнгүүдые хахад жэлдээ нэгэ удаа согсолхо гэжэ Талануудүгээ ойлголсоо. Байгша Хэлсээндэ оруулагдадаг нэмэлтэнүүд, хубилалтануудпротоколоор бүридхэгдэдэг.

Статья 24

Байгша Хэлсээнэй талаар гаража ерэдэг һаналнуудай алгасал болон арсалдаата бүхы асуудалнууд Талануудай хоорондо хэгдэдэг хэлсээнүүдэй үндэһөөр шиидхэгдэдэг.

Статья 25

Байгша Хэлсээгээр тодорхойлогдоһон харилсаа холбоонуудай тус тус шэглэл бүхэнөөр Талануудай улянгануудые, тэдэниие гүйсэдхэлгын гурим, болзорнуудые хараалһан протоколнууд, хэлсээнүүдые Талануудбэлдэдэг, тэрэшэлэн гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай шатада шиидхэгдэхэ зэргэтэй асуудалнуудаар хамтын үүсхэлнүүдые бэелүүлдэг.

Статья 26

Тус Хэлсээн гар табижа баталһан сагһаа хүсэндөө орожо, 2000 оной декабриин 31 хүрэтэр хүсэндөө байха болоод, али нэгэ Талын тус Хэлсээе болюулха өөрын хүсэл һаналтай байһан тухай тус Хэлсээнэй хүсэндөө байлгын болзорой гүйсэхэһөө нэгэ һарахаа хойшолуулангүй, бэшэгээр мэдээсэгүй һаа, удаадахи жэл бүхэндэ зүн дэгээн һунаагдадаг. Тус Хэлсээнэй хүсэндөө байлга Талануудай хамтын шиидхэбэриин үндэһөөр болюулагдадаг.

Хуули ёһото түгшэ хүсэтэй хоёр хэһэгээр Улаан-Удэ хотодо 1998 оной январиин 9-дэ гүйсэдхэгдөө.

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Л.В.ПОТАПОВ.

Эрхүүгэй областиин Губернатор Б.А.ГОВОРИН.

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭНУУД, ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТАНУУД

Үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилһэнэйнь, Түнхэнэй аймагай экономико болон соёлой талаар габьяатай байһанайнь түлөө болон 70 наһанайнь ойтой дашарамдуулан, Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор ажалай ветеран, пенсионер **Сыбиков** Мункожаб Банзановичые Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Дорохоо ургажа ябаа залуу үетэниие һургалгада ба хүмүүжүүлгэдэ амжалтануудые туйлаһанайнь түлөө Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба гэбэл:

Логиновская Галина Ильиничнае - Закаменск хотын 2-дохи дунда һургуулиин англи хэлэнэй багша;

Малявина Анна Федоровнае - Россин Федерациин Хамгаалгын министерствын 98-дахи хүүгэдэй ясли-сэсэрлигые даагша.

* * *

Арадай уран бэлиг хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнгаа болон нэбтэрүүлгын ажал ябуулһанайнгаа, мүн Забайкалиин старообрядцуудай ёһо заншал һэргээһэнэйнь түлөө ба Тарбагатай һууринай соёлой байшанай байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойтойнь дашарамдуулан, Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор Тарбагатайн соёлой байшанай хүдэлмэрилэгшэдые Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба гэбэл:

- **Думнова** Анна Владимировнае - уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ;
- **Чебунина** Галина Ермолаевнае - Тарбагатайн аймагай соёлой байшанай директор.

* * *

Үни удаан саг соо оролдосотойгоор Соёлой министерство болон профсоюзай дэргэдэ хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө, мүн 60 жэлэйнь ойтой дашарамдуулан, Буряад Республикын Арадай Хуралай 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор Россин аграрна партиин Буряадай республиканска эмхи зургаанай эмхидхэлэй таһагые даагша **Данилов** Александр Алоевичые Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Соёл болон искусствада габьяатай байһанайнь түлөө ба Буряадай телерадиокомпаниин дэргэдэхи арадай инструментнүүдэй байгуулагдаһаар 30 жэлэйнь ойтой дашарамдуулан, Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор БГТРК-гай дэргэдэхи арадай инструментнүүдэй оркестрэй хүдэлмэрилэгшэдые Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба гэбэл:

Барсуков Александр Ивановичые - артист;

Цыдыпова Маргарита Хубитуевнае - артист.

* * *

Үхибүүдэй амаралтын сагые һайнаар эмхидхэһэнэйнь болон үхибүүдэй элүүр болголгодо оролдосотойгоор хандаһанайнь түлөө Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор элүүржүүлгын "Берёзка" лагериин начальник **Тапганова** Лариса Платоновнае Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Хүн зоной дунда элүүржүүлгын ба эмнэлгын ажал амжалтатайгаар ябуулһанайнь түлөө Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор "Улаан-Удын нарин сэмбын мануфактура" гэһэн акционернэ бүлгэмэй поликлиникын врач-невропатолог **Помулева** Раиса Ивановнае Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Хурамхаанай аймагай Майск һууринай хүгжэлтэдэ ехэ хубитаяа оруулһанайнь ба оролдосотойгоор хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор Хурамхаанай аймагай Майскын өөһэдын хүтэлбэриин захиргаанай толгойлогшын орлогшо **Буштаренко** Ольга Ивановнае Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Үни удаан саг соо оролдосо үүсхэлтэйгээр хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө болон Россин Федерациин граждан авиациин байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет 1998 оной январиин 22-ой Тогтоолоор акционернэ "Бурятские авиалинии" бүлгэмэй хүдэлмэрилэгшэдые Буряад Республикын Арадай Хуралай **Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба** гэбэл:

Булахтина Ольга Семёновнае - Багдаринай аэропортын агаарай онгосонуудые угаагша;

Быковская Лидия Фёдоровнае - Багдаринай аэропортын ахамад техник - метеоролог;

Батуев Сергей Борисовичые - акционернэ "Бурятские авиалинии" бүлгэмэй ниидэлгын эпергосветотехническэ хангалтын албанай начальник;

Вотинцев Владимир Аркадьевичые - акционернэ "Бурятские авиалинии" бүлгэмэй МИ-2 вертолёдуудай звеногой командир;

Елшин Сергей Николаевичые - Багдаринай аэропортын инженерно-авиационно албанай инженер;

Кожина Любовь Викторовнае - акционернэ "Бурятские авиалинии" бүлгэмэй зөөлгэ эмхидхэлэй албанай сменын начальник;

Коковин Олег Анатольевичые - акционернэ "Бурятские авиалинии" бүлгэмэй дулаан техникын ахалагша инженер;

Лбов Николай Борисовичые - Багдаринай аймагай авиатехник-бригадир;

Патенко Виталий Прокопьевичые - акционернэ "Бурятские авиалинии" бүлгэмэй ажалай ба техникын аюулгүй байдалые хамгаалгын инженер;

Симаков Владимир Николаевичые - акционернэ "Бурятские авиалинии" бүлгэмэй авиационно техник.

* * *

Үни удаан саг соо оролдосо үүсхэлтэйгээр хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 3-най Зарлигаар Баунтын аймагай Багдаринай аэропортын ажалай ветерануудые **Буряад Республикын Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба** гэбэл:

Елисеев Яков Иннокентьевичые;

Осипова Галина Алексеевнае;

Рудзит Виктор Александровичые.

* * *

Үни удаан саг соо оролдосо үүсхэлтэйгээр соёлой ажалда хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар Мухар-Шэбэрэй аймагай Шаралдай һууринай соёлой байшанай директор **Фетисова** Галина Феногентовнае Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Үни удаан саг соо оролдосо үүсхэлтэйгээр хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар Буряад Республикын экономикын министерствын ахамад мэргэжэлтэ **Будаева** Красарма Карповнае Буряад Республикын **Хүндэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Хуулита эрхые үни удаан саг соо оролдосо үүсхэлтэйгээр батажуулһанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар Буряад Республикын прокуророй 1-дэхи орлогшо **Гершевич** Матвей Матвеевичые Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Үйлэдбэридэ амжалтануудые туйлаһанайнь ба үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба** гэбэл:

Брижатов Анатолий Александровичые - акционернэ "Забайкалводавтоматика" бүлгэмэй директор;

Никонова Агафья Давыдовнае - акционернэ "Туяна" бүлгэмэй генеральна директор;

* * *

Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагуудта эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба гэбэл:

Арефьев Иван Лукичые - Хориин аймагай инвалид болон үбгэдэй интернат-байшанай директор;

Николаева Любовь Сафроновнае - Кабанскын аймагай хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагые даагшын орлогшо;

Гетманова Надежда Дмитриевнае - Мухар-Шэбэрэй аймагай хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагай ахалагша мэргэжэлтэн;

Шоёнова Нина Бадмажаповнае - Захааминай аймагай хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагай ахалагша мэргэжэлтэн;

* * *

Ажалдаа амжалта туйлаһанайнь ба ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар Тарбагатайн аймагай хүн зониие ажалаар хангалгын түбэй начальник **Павлов** Ким Ивановичые Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

Транспортын талаар габьяатай байһанайнь, үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президентын 1998 оной февралиин 12-ой Зарлигаар **"Буряад Республикын транспортын габьята хүдэлмэрилэгшэ"** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо гэбэл:

Васькин Юрий Александровичта - Буряад Республикын үйлэдбэриин, энергетикын ба транспортын министерствын таһагай даагшын орлогшо.

Котов Виктор Гавриловичта - Кабанскын аймагай өөһэдынь хүтэлбэриин захиргаанай гулваа.

* * *

Физическэ культура болон спортын хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар **"Буряад Республикын физическэ культурын габьята хүдэлмэрилэгшэ"** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо гэбэл:

Биликтуев Даши-Доржо Биличкеевичтэ Хурамхаанай аймагай залуушуулай хэрэгүүдэй, соёлой, аяншалгын, физическэ культура болон спортын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ.

Дагдунов Александр Лубсановичта - Зэдын аймагай эдиршүүлэй спортын һургуулиин директор;

Пурбуева Татьяна Марковнада - Россин эрдэмэй академиин Сибириин таһагай Буряадай байгаали шэнжэлдэг эрдэмэй институдай инженер:

* * *

Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын хэрэгтэ габьяатай байһанайнь ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар **"Буряад Республикын хүн зониие социальна талаар хамгаалгын габьята хүдэлмэрилэгшэ"** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо гэбэл:

Бальчугова Галина Сергеевнада - Зэдын аймагай хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагай ахалагша мэргэжэлтэн;

Васильченко Ольга Ильиничнада - Тарбагатайн аймагай хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагые даагша

Цыдыпова Надежда Зогдоновнада - Улаан-Удэ хотын Железнодорожно районой хүн зониие социальна талаар хамгаалгын таһагые даагша.

* * *

Инвалидуудай эмнэлгын республиканска түбэй директор **Бахарева** Любовь Ивановнада **"Буряад Республикын габьята врач"** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

* * *

Хүгжэмэй искусство хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь ба амжалта гуйлаһанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1998 оной февралиин 16-най Зарлигаар концертнэ "Буряадай гүрэнэй филармони" нэгэдэлэй солистка-вокалистка **Пурбуева** Дулмацырен Тобоевнада **"Буряад Республикын габьята артист"** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

ГЭГЭЭН САГААН ҮДЭРШЬЕ ХАРА ХЭРЭГҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛНЭ

1997 ондо манай республикын хамтын болон үмсын ажахынуудай 800 үхэр хулгайлагдаhан байха юм. Халуун мүрөөр мүрдэгшэд тэдэнэй 46 процентыень элирүүлээ.

Сүүдэй хэрэгүүдые харахада, имагтал харанхы hүни хулгай хэгдэнэ. Илангаяа харууhагүй, бэлшээридэ орхигдоhон мал хулгайшадай бэлэн олзо болоно. Хэтэрhэн зарим хулгайшад хорёо соонь үхэрыень үүсэлжэрхидэг.

Гэгээн сагаан үдэршье гэртээ хэбтэhэн малшанай үхэр, хониие бэлшээриhээнь хулуужархина.

Зэдын, Сэлэнгын, Ивалгын, Хяагтын, Загарайн аймагуудта угаа олоор мал хулуугдана. Хориин, Мухар-Шэбэрэй, Баунтын нютагай захиргаануд мал адуулха гурим тогтоогоод, бэлшээринүүдые тусхайгаар тодорхойлhон байна. Тиимэhээ эдэ аймагуудаар хулгай ехээр гаргаганагүй.

Улаан-Үдэ шадархи нютагуудта үгы болодог малай мүрые олохонь хүшэр байдаг. Жэшээнь, зуун үхэр хулуугдаа гэжэ тоолобол, Ивалгын аймагта - 15, Тарбагатайн аймагта - 31, Кабанскын аймагта - 32, Прибайкалиин аймагта - 27 мал хулуутдаа.

Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын ажаглалтаар, балшыса баригдаhан баримтаар, хулгайшад хадаа олонхидоо тэрэл нютагайнь зон байха юм. Тэдэнэр нютагайнгаа газар дайдые hайн мэдэнэ. Хаана харууhагүй мал бэлшэнэб, хэн буусаяа эзэгүй орхёод айлшалбаб гэхэ мэтын тагнуури, ажаглалтын аргаар хулгайшад хара хэрэгүүдээ бэелүүлнэ. Хуршынгөө гансахан үхэрые үүсэлжэрхидэг хүйхэрнүүд ушардаг.

Аймагуудай сүүдтэ ороhон хэдэн хэрэгүүдые жэшээ болгон баримталая.

Бэшүүрэй аймагай Потанино тосхоной бэлшээриhээ Ванчутов Могильный хоёр тугаллахаяа байhан 5 үнеэ, 2 үхэр туужа, Ванчуговай газаа гурбыень үүсэлhэн байна. Үшөө гурбыень хэлсээтэй нүхэдтөө худалдаа. Нэгэ үхэрыень Шэбэртэ абаашажа наймаалаа. Малай эзэдтэ дүн хамта (хуушан мүнгөөр) 33 млн. түхэриг гарза оруулба ха юм. Тиигэжэ хулгайшан Ванчугов 3 жэлээр, Могильный 2 жэлээр эрхэ сүлөөгөө хаhагдаа.

Сэлэнгын аймагта хулгайшад, худалдан абагшад, наймаашадай эмхидхэмэл бүлгэмүүд нэтэрүүгээр аашалhан байна. Данзанов, Тубанов, Дамбаев, Солжанов, Бадмаев болон бусад адууhа мал бэлшээри дээрэнь буудаад, ашаанай машинаар абаашадаг байгаа. Гол түлэб дэлгүүртэ худалдаа аабза даа. 20 толгой гэхэ гү, али 60 миллион түхэригэй хохидолдо малай эзэнүүдые унагаагаа. Барандаа сүүдлэгдэжэ, түрмэдэ ороhон байна. Нүгөө бүлгэмдэ ородог Базаров, Чардонов, Гомбоев, Дашинимаев, Линхобоев гэгшэд Кировэй нэрэмжэтэ ажахын моридые хуршэ Ивалгын аймаг руу хулгайгаар туудаг байгаа. Кокорино hууринда ажahуудаг Дашинимаевай хорёо соо хулгайнгаа мал үүсэлдэг hэн. Тэдэнэр 11 миллион 750 мянган түхэригэй хулгай хэhэн байна гэжэ элирүүлэгдээ.

Мүн лэ энэ Ивалгын аймагта Цыремпилов, Очиров болон элирүүлэгдээгүй, үшөө гурбан хүн Красноярово hууринай бэлшээриhээ hүни 8 үхэр туужа, Туламжада байдаг Очировай хашаан соо алаа. 35 миллион түхэригэй хохидол ушаруулhан тэдэнэр сүүдээр хэhээгдээ. Малшан Козлов Кокорин нүхэртээ Мартын 8-най нэрэмжэтэ колхозой буха алажа, мяхыень худалдаhан байна. Загарайн аймагта эхэ, басаган Будаевтан Ткачев танилтаяа "Талецкий" совхозой үхэр үүсэлжэ, мяхыень наймаалаа.

Иимэрхүү жэшээнүүдые тоолохо болоо hаа олон.

Мал хулгайлагшад хуулиин ёноор ямар хэhээлтэдэ хүртэхэ ёнотойб? hарын салингай эгээн бага хэмжээнhээ 200-700 дахин ехэ мүнгэнэй яла түлэхэ, али үгы hаа 180 часаа 240 часай болзор соо хара баряагаар ажал хэхэ ёнотой. Тиихэдэ 4 hараhаа 6 hара болотор болзортой хаалтада байлгагдаха, али гурбан жэл хүрэтэр түрмэдэ хаагдаха зэргэтэй юм.

Уридшалан хэлсэжэ, тусхай бүлэг боложо, хүнэй байрада нюусаар орожо, оло дахин хулгайда хабаадалсаhан хүн хадаа hарын салингай бага хэмжээнhээ 700-1000 дахин ехэ яла түлэхэ гү, али 1 жэлэй болзорто олзын хэмжээнэй мүнгэ бусааха, али хоёр жэлhээ зургаан жэл болотор хаалтада орохо. Гэхэтэй хамта hарын салингай табин хэмжээнэй яла түлэхэ ёнотой.

Урдань сүүдлэгдэhэн хүн эмхидхэгдэмэл бүлэттэ хабаадажа, ехэ хохидолтой хулгай хэбэл, табан жэлhээ арбан жэл болотор түрмэдэ хаагдаха ёнотой, мүн тэрэнэй эд зөөри гүрэндэ тушаагдаха ёнотой.

Хэhээлтэhээ айдаггүй хулгайшад хара хэрэгүүдээ үргэлжэлүүлжэл байха юм. Зүгөөр хуули сахигшад тэдэнэртэй эрид шууд тэмсэжэ, зэмыень элирүүлнэ, хэhээнэ.

К.БУДАЕВ,
Буряад Республикын прокуророй орлогшо, юстициин ахамад советник.

НЭРЭНҮҮДЫНЬ САГААРУУЛАГДАБА

Политическэ хашалган хамалганда ороhон зоной нэрэнүүдынь 1998 ондо сагааруулагдаба гэбэл:

1. **Манзурова Александра Никитична** 1913 ондо Загарайн аймагай Шэнэ Бэрээн нютагта түрэhэн, 1937 оной декабриин 2-то ангиин дайсанай бүлын гэшүүн гэhэн тоодо орожо, эрхэеэ хаhагдаад, 1939 оной декабриин 17-до сүлөөлэгдэhэн байна.

2. **Хмель Александр Матвеевич** 1903 ондо Минск хотодо түрэhэн, Улаан-Үдэдэ ажahуугаа. Гүрэнэй банкын Буряадай таhагай управляющи байгаа. УК-гай 58-7, 58-11, 116-дахи статьянуудай үндэhөөр 1937 оной августын 25-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной январиин 16-да сүлөөлэгдөө.

3. **Серебряков Даниил Титович** 1875 ондо Кабанскын аймагай Худара нютагта түрэhэн юм. НКВД-гэй Рыбпромой загаhашан байhанаа, УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1938 оной мартын 24-дэ эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной июлиин 1-дэ сүлөөлэгдөө юм.

4. **Бадмаев Жамсаран** 1879 ондо Хориин аймагай Хан-Жаргалан нютагта түрэhэн байна. Кульский станок нютагта ажаллаа. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1938 оной мартын 28-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной июлиин 29-дэ сүлөөлэгдөө.

5. **Эрдынеев Дампил,** 1907 ондо Загарайн аймагай Хара Асагат нютагта түрэhэн. Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо ажаллаа. УК-гай 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр 1938 оной июниин 10-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ түрмэhөө табигдаа.

6. **Галданов Шойжилжап,** 1871 ондо Сэлэнгын аймагай Хонинск нютагта түрэhэн юм. Загарайн аймагта ажahууhанаа, 1938 оной июниин 10-да УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1939 оной июлиин 9-дэ сүлөөлэгдөө юм.

7. **Доржиев Егнин** 1875 ондо Загарайн аймагай Хосото-Асагат нютагта түрэhэн байна. УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной майн 19-дэ наhа бараhан юм.

8. **Дашеев Жамса** 1881 ондо Загарайн аймагай Хара-Асагат нютагта түрэhэн юм. УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдөө.

9. **Цыремпилов Дампил** 1886 ондо Загарайн аймагай Мохоронур нютагта түрэhэн байна. УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр 1938 оной майн 26-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдөө.

10. **Дылыков Ракдыл (Рыкдыл)** 1889 ондо Загарайн аймагай Бэрээн нютагта түрэhэн. УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдэhэн байна.

11. **Иванов Андриан Якимович** 1892 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай Никольско нютагта түрэhэн юм. Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоздо худэлөө. 1933 оной сентябриин 1-дэ УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1933 оной ноябриин 25-да сүлөөлэгдөө.

12. **Жамбалов Тубан** 1886 ондо Загарайн аймагай Булук нютагта түрэhэн. Энэл аймагай Доодо Үзүүр hууринда ажahуугаа. УК-гай 58-11 статьягай үндэhөөр 1938 оной майн 22-то эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдэhэн байна.

13. Дашеев Жамса 1881 ондо Загарайн аймагай Хара-Асагат нютагта түрэhэн, энэл аймагай Хосото-Асагат hууринда ажahуугаа. УК-гай 58-11, 58-10, 58-2 статьянуудай үндэhөөр 1938 оной июниин 2-то эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдөө.

14. **Цыренжапов Бальжинима** 1893 ондо Загарайн аймагай Хара-Асагат нютагта түрэhэн, энэл аймагай Хосото-Асагат hууринда ажahуугаа. УК-гай 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр 1938 оной июниин 3-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдэhэн байна.

15. **Гусев Михаил Васильевич** 1906 ондо Зэдын аймагай Боцы нютагта түрэhэн юм. "Овцевод" совхоздо худэлөө. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1938 оной ноябриин 6-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной апрелиин 24-дэ сүлөөлэгдөө.

16. **Намсараев Гарма** 1885 ондо Загарайн аймагай Янкар нютагта түрэhэн байна. УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр 1938 оной июниин 1-дэ эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдэн табигдаа юм.

17. **Соктоев Доржи** 1882 ондо Загарайн аймагай Наран-Асагат нютагта түрэhэн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ажahуугаа. 1938 оной июниин 3-да УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ түрмэhөө табигдаа.

18. **Дагбаев Норбо** 1880 ондо Улаан-Үдэ шадар оршодог Нохойн-Шэбэр нютагта түрэhэн. 1938 оной июниин 9-дэ УК-гай 58-2, 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной сентябриин 4-дэ сүлөөлэгдөө юм.

19. **Хобораков Луксан Доржиевич** 1900 ондо Баргажанай аймагай Кармадун нютагта түрэhэн. 1938 оной мартын 21-дэ УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной февралиин 2-то сүлөөлэгдөө.

20. **Баслов Илларион Баторович** 1906 ондо Эхирэд-Булгадай аймагай Хатар-Хадай hууринда түрэhэн. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1930 оной ноябриин 9-дэ 5 жэлээр эрхэеэ хаhагдаhан юм.

21. **Баслов Алексей Баторович** 1890 ондо Эхирэд-Булгадай аймагай Хатар-Хадай hууринда түрэhэн. 1930 оной ноябриин 9-дэ УК-гай 58-8, 58-10 статьянуудай үндэhөөр 10 жэлээр эрхэеэ хаhагдаhан юм.

22. **Улзытуев Цыбик-Доржи** 1884 ондо Хэжэнгын аймагай Ушхайта нютагта түрэhэн юм. 1938 оной июниин 3-да УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной январиин 12-то сүлөөлэгдэhэн байна.

23. **Кузнецов Федор Николаевич** 1909 ондо Хойто-Байгалай аймагай Горемыкэ hууринда түрэhэн юм. "Трудовой северянин" гэhэн колхоздо тоо бүридхэгшөөр худэлөө. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1938 оной июниин 4-дэ эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной июлиин 8-да сүлөөлэгдөө.

24. **Маньков Пантелей Макарович** 1909 ондо Кабанскын аймагай Береговая нютагта түрэhэн байна. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1950 оной июниин 20-до 10 жэлээр эрхэеэ хаhагдаа. 1954 оной сентябриин 6-да сүлөөлэгдөө.

25. **Серкин Иннокентий Иванович** 1887 ондо Хойто-Байгалай аймагай Дээдэ Ангар hууринда түрэhэн юм. Энэл аймагай Ирхана нютагта ажahуугаа. 1938 оной мартын 18-да УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной июлиин 9-дэ сүлөөлэгдэhэн байна.

26. **Бурдуковский Иван Константинович** 1901 ондо Захааминай аймагай Цахир hууринда түрэhэн. Бурмонторгын таhагай бухгалтераар худэлөө. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1937 оной апрелиин 13-да эрхэеэ хаhагдаад, 1937 оной июниин 8-да түрмэhөө табигдаа.

27. **Сторчак Сергей Георгиевич** 1905 ондо Бердянск хотодо түрэhэн байна. Зэдын барилгада парикмахераар худэлөө. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1937 оной апрелиин 13-да эрхэеэ хаhагдаад 1937 оной июниин 8-да сүлөөдэ табигдаhан байна.

28. **Челпанов Афанасий Семенович** 1885 ондо Кабанскын аймагай Инкинэ hууринда түрэhэн юм. "Большевик" колхоздо худэлжэ байhанаа 1938 оной июниин 13-да УК-гай 58-10, 58-11 статьянуудай үндэhөөр эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной июлиин 19-дэ сүлөөлэгдөө.

29. **Цыренов Чоймбол Цыренович** 1911 (1910) ондо Зэдын аймагай Няньги нютагта түрэhэн юм. "Социализм" колхоздо ажаллаа. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1938 оной мартын 6-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной октябриин 21-дэ сүлөөлэгдэhэн байна.

30. **Метешов Николай Родионович** 1902 ондо Кабанскын аймагай Худара нютагта түрэhэн Дунда hургуулида худэлөө. УК-гай 58-10 статьягай үндэhөөр 1938 оной мартын 23-да эрхэеэ хаhагдаад, 1940 оной январиин 24-дэ сүлөөдэ табигдаа.

И.ГРИШИН,
Буряад Республикын Прокуратурын таhагай начальник.

Хүн ба үе саг